

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА БІЗНЕС-АДМІНІСТРУВАННЯ
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Т. в. о. завідувача випускної кафедри

_____ Н.В.Коваленко

« ____ » _____ 2021 р.

ВИПУСКНА РОБОТА
(ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА)

ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»
СПЕЦІАЛЬНОСТІ 051 «ЕКОНОМІКА» ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»

Тема: «Тенденції розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій»

Виконавець: Божанська Наталія Анатоліївна

Керівник: доцент кафедри міжнародної економіки, к.е.н., доцент, Жаворонков
Володимир Олександрович

Нормоконтролер: доцент кафедри міжнародної економіки, к.е.н., доцент,
Жаворонков Володимир Олександрович

Київ 2021

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та бізнес-адміністрування

Кафедра міжнародної економіки

Спеціальність 051 «Економіка»

Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Т. в. о. завідувача випускної кафедри

_____ Н.В.Коваленко

« ___ » _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ

на виконання випускової роботи

БОЖАНСЬКОЇ НАТАЛІЇ АНАТОЛІЇВНИ

1. Тема роботи «Тенденції розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій» затверджена наказом ректора від «30» березня 2021 р. №515/ст.
2. Термін виконання роботи: з 17.05.2021 по 20.06.2021.
3. Вихідні дані роботи: статистичні дані, нормативно-правова база з теми дослідження, електронні інформаційні джерела, інтернет-ресурси, наукові та методичні праці вітчизняних та зарубіжних вчених.
4. Зміст пояснювальної записки: Розділ 1. Теоретичні аспекти розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій. Розділ 2. Аналіз українського ринку прямих іноземних інвестицій.
5. Перелік обов'язкового графічного (ілюстративного) матеріалу: рисунки та таблиці.

6. Календарний план-графік

№ пор.	Завдання	Термін виконання	Підпис керівника
1	Видача завдання	17.05.2021	
2	Збір та обробка статистичної інформації	17.05.2021- 20.05.2021	
3	Вивчення стану проблем, опрацювання джерел	21.05.2021- 24.05.2021	
4	Написання теоретичної частини	25.05.2021- 29.05.2021	
5	Написання аналітичної частини	30.05.2021- 31.05.2021	
6	Написання вступу та висновків	31.05.2021- 01.06.2021	
7	Оформлення пояснювальної записки, графічного матеріалу, підготовки доповіді, передзахист	02.06.2021- 04.06.2021	
8	Проходження нормо контролю, перевірка на плагіат, оформлення документів до захисту, рецензування роботи, подання на кафедрі	04.06.2021- 20.06.2021	

7. Дата видачі завдання: «17» травня 2021 р.

Керівник дипломної роботи _____ Жаворонков В.О.

(підпис керівника)

(П.І.Б.)

Завдання прийняв до виконання _____ Божанська Н.А.

(підпис випускника)

(П.І.Б.)

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка до випускної роботи «Тенденції розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій» 81 с., 6 табл., 10 рис., 45 літературних джерел.

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ, ЕФЕКТИВНІСТЬ, ІНВЕСТИЦІЙНИЙ КЛІМАТ, ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ, ЗАЛУЧЕННЯ, РОЗВИТОК, ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ.

Об'єктом дослідження є прямі іноземні інвестиції в український ринок.

Предметом дослідження є тенденції розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій.

Метою роботи є дослідження тенденцій розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій.

Інформаційну базу дослідження складають праці науковців, інтернет ресурси та статистичні дані про прямі іноземні інвестиції.

Під час роботи над дослідженням були застосовані такі методи: аналіз, синтез, індукція, дедукція, контент-аналіз, математичний, статистичний, економічний, фінансовий, метод рисунків і таблиць, узагальнення та інші методи наукового пізнання.

Елементами наукової новизни є те, що було визначено сутність та класифікації інвестицій, -розглянуто елементи організаційної та інституційної бази для залучення ПІІ на національному рівні, проаналізовано вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки, визначено сучасний стан українського ринку прямих інвестицій, розглянуто методи підвищення інвестиційного клімату України для залучення прямих іноземних інвестицій, визначені заходи держави для залучення іноземних інвестицій.

Отримана в результаті роботи теоретична інформація може бути використана для подальшого дослідження, а використані методики можуть допомогти у визначенні тенденцій прямих інвестицій в Україну на майбутні роки. Також інформація може бути використана державними органами, органами місцевого самоврядування, інвесторами, економістами та іншими дослідниками та практиками.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	9
1.1. Сутність та класифікація інвестицій.....	9
1.2. Вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки.....	20
1.3. Елементи організаційної та інституційної бази для залучення ПІІ на національному рівні.....	31
Висновки до розділу 1.	35
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ.....	37
2.1 Сучасний стан українського ринку прямих іноземних інвестицій.....	37
2.2. Методи підвищення інвестиційного клімату України для залучення прямих іноземних інвестицій.....	49
2.3 Заходи держави для залучення іноземних інвестицій.....	61
Висновки до розділу 2.	69
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	73
ДОДАТКИ.....	78

ВСТУП

Актуальність. З кожним роком в умовах глобальної конкуренції і технічного прогресу на світову економіку впливає все більше чинників. Щоб спрогнозувати і уникнути негативних наслідків господарської діяльності, необхідно звертати увагу як на позитивні, так і на негативні явища, пов'язані з інвестиційними процесами, а саме на залучення і використання іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції є важливим фактором сприяння економічному розвитку країни. Оскільки Україна в даний час переживає економічну нестабільність (з багатьох причин, найбільш важливими з яких є корупція і військові дії на сході України), у країні немає відповідного інвестиційного клімату для залучення бажаного обсягу іноземних інвестицій. Щоб поліпшити інвестиційний клімат, необхідно підвищити інвестиційну привабливість країни і, звичайно ж, вивчити і проаналізувати економічну ситуацію.

Інвестиційна діяльність завжди була в центрі економічного розвитку. Інвестиції є основою розвитку країни, а інвестиційна активність впливає на функціонування економічної діяльності, економічний і соціальний розвиток суспільства. Завдяки інвестиціям на підприємстві поліпшується технічна база, виробництво, проводяться науково-дослідні роботи, на державному рівні - поліпшується інвестиційний клімат, країна стає конкурентоспроможною на світовому ринку. Саме тому вивчення інвестиційного клімату та проблем ефективного функціонування інвестиційної діяльності є важливим кроком для економічної стабільності і розвитку країни в цілому.

Інвестиційна діяльність завжди були в центрі розвитку економічних процесів і економіки в цілому. Це пов'язано з тим, що інвестиції є джерелом розвитку країни, а інвестиційна активність впливає на ефективність економічної діяльності, економічних і соціальних перетворень і розвитку суспільства в цілому. Ще однією особливістю інвестиційної діяльності є те, що вона відіграє важливу роль у розвитку виробництва. Завдяки інвестиціям на рівні підприємства проводиться його технічне переозброєння, поліпшується продукція, проводяться науково-дослідні роботи, на

державному рівні - поліпшується його інвестиційний клімат, підвищується конкурентоспроможність економіки і так далі.

Поліпшення функціонування економіки неможливе без забезпечення її інвестиційними ресурсами і без поліпшення управління інвестиційною діяльністю. Це може бути здійснено під впливом державної політики, на основі якої можна здійснити структурну перебудову економіки країни.

На сучасному етапі розвиток української економіки та інвестиційної активності вимагає вдосконалення, яке може бути здійснено тільки за умови визначення чіткого механізму державного регулювання інвестиційної діяльності. Поняття цього механізму можна розглядати як систему організаційно-економічних, юридичних, фінансових, а також як об'єкт інвестування за характером інвестиційної участі, за періодом інвестування, за формами власності інвесторів.

Мета дослідження: дослідити тенденції розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій.

Для досягнення мети були сформовані наступні **завдання**:

- визначити сутність та класифікацію інвестицій;
- розглянути елементи організаційної та інституційної бази для залучення ПІІ на національному рівні;
- проаналізувати вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки;
- визначити сучасний стан українського ринку прямих інвестицій;
- розглянути методи підвищення інвестиційного клімату України для залучення прямих іноземних інвестицій;
- визначити заходи держави для залучення іноземних інвестицій.

Об'єкт дослідження: прямі іноземні інвестиції в український ринок.

Предмет дослідження: тенденції розвитку українського ринку прямих іноземних інвестицій.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, контент-аналіз, математичний, статистичний, економічний, фінансовий, метод рисунків і таблиць, узагальнення та інші методи наукового пізнання.

Елементи наукової новизни: визначено сутність та класифікації інвестицій, розглянуто елементи організаційної та інституційної бази для залучення ПІІ на національному рівні, проаналізовано вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки, визначено сучасний стан українського ринку прямих інвестицій, розглянуто методи підвищення інвестиційного клімату України для залучення прямих іноземних інвестицій, визначені заходи держави для залучення іноземних інвестицій.

Практичне значення отриманих результатів: отримана в результаті роботи теоретична інформація може бути використана для подальшого дослідження, а використані методики можуть допомогти у визначенні тенденцій прямих інвестицій в Україну на майбутні роки. Також інформація може бути використана державними органами, органами місцевого самоврядування, інвесторами, економістами та іншими дослідниками та практиками.

Структура: робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

1.1. Сутність та класифікація інвестицій

Поняття міжнародні інвестиції - це транзитний капітал, що вийшов з країни-донора інвестицій, в якій він у момент прийняття рішення щодо здійснення інвестицій в іншу країну перетворився на зарубіжні інвестиції, а для країни-реципієнта цей капітал вважається іноземними інвестиціями.

Іноземний капітал виступає в якості важливого джерела припливу ресурсів у країни, що розвиваються. Важливо відмітити взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку країни та її привабливістю для іноземного інвестора. Країни жорстко конкурують між собою за отримання сфер закордонного інвестування.

Економіст В.Е. Реутов вводить поняття процесу міжнародних інвестицій, які можуть бути представлені інвестиціями за кордон та іноземними (Рис. 1.1).

Рис. 1.1.Проце міжнародних інвестицій

Джерело: власна розробка автора на основі [11]

Існує багато способів залучення іноземного капіталу для інвестування в економіку країн. Найголовніші з них:

- прямі іноземні інвестиції (ПІІ) через створення підприємств, які мають іноземний капітал, включаючи спільні підприємства;
- портфельні інвестиції шляхом продажу цінних паперів іноземним резидентам та нерезидентам;
- позики та гранти міжнародних фінансових установ, країн, державних установ, міжнародних фондів, експортних агентств, банків тощо.

На рис. 1.2 відобразимо види прямих іноземних інвестицій, а на рис. 1.3 форми прямих іноземних інвестицій.

Рис. 1.2. Види прямих інвестицій

Джерело: сформовано автором на основі [11]

Для країн, що розвиваються, важливим елементом державної політики є регулювання залучення іноземних інвестицій для визначення пріоритетних напрямків та обсягів іноземних інвестицій, а також галузевої структури їх доходів. Важливо підкреслити небезпеку різних диспропорцій у процесі інвестицій в економіку країни. Зокрема, абсолютне переважання однієї форми

залучення іноземного капіталу призводить до структурних дисбалансів, які проявляються на макроекономічному рівні лише через певний проміжок часу та ускладнюють процес нейтралізації через складність виявлення першопричини дисбалансів та відсутність адекватних інструментів.

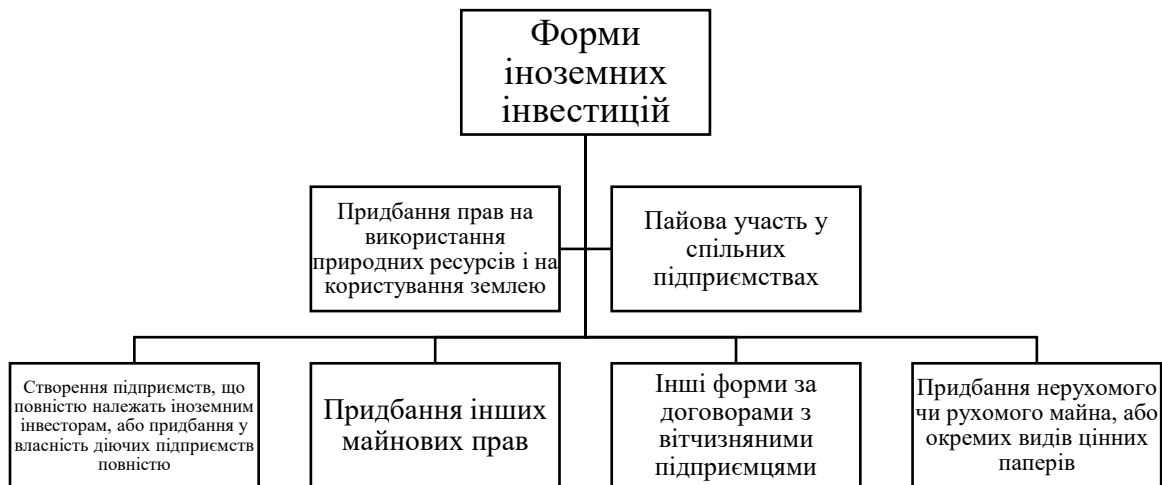

Рис. 1.3. Форми прямих іноземних інвестицій

Джерело: сформовано автором на основі [11]

Прямі інвестиції - це вкладення капіталу для того, щоб отримати підприємницький прибуток (дохід), що зумовлене довгостроковим економічним інтересом та надає інвестору можливість контролю об'єкту інвестування. Доля інвестора в об'єкті інвестування не може становити менше 10%, або він повинен мати переважний вплив на рішення щодо цього об'єкта.

Портфельні інвестиції - це інвестиції в цінні папери з метою отримання доходу (дивідендів). Такі інвестиції не можуть гарантувати суттєвий контроль інвестора над об'єктом інвестування.

Портфельні інвестиції - господарська операція, що передбачає придбання цінних паперів для фондів на фондовому ринку.

Прямі інвестиції - господарська операція, яка передбачає внесення коштів або майна до статутного фонду юридичної особи в обмін на корпоративні права, видані цією юридичною особою.

Тому прямі іноземні інвестиції виступають на перший план як ключова форма залучення іноземного капіталу для активізації позитивних загальних економічних процесів.

Прямі іноземні інвестиції, на думку Н. Бортнікова «сприяють впровадженню технологічних інновацій, забезпечують зростання науково-технічного потенціалу та стимулюють економічний розвиток (забезпечуючи структурну перебудову та модернізацію економіки в сучасному глобалізованому економічному просторі)» [13, с. 35-38].

Ця форма залучення іноземних фінансових ресурсів, таких як прямі іноземні інвестиції, є не тільки важливим фактором підтримки стійкого економічного розвитку для промислово розвинутих країн, але також діє як важливий фактор поживлення економічних умов у країнах, що розвиваються, оскільки ПІІ є профілактичним інструментом економіки від різких змін в обсязі залученого іноземного капіталу, який також можна раптово вивести за кордон, створивши дисбаланс у макроекономічних показниках і порушивши рівновагу на фінансовому ринку.

Крім того, ПІІ сприяють розширенню корпоративного фінансування, ведуть до створення венчурних підприємств, стимулюють збільшення рентабельності капіталу в промисловому секторі економіки, викликають мультиплікативний ефект доходу. Залучення ПІІ сприяє інтеграції з міжнародними ринками, отримання доступу до постачання ресурсів та готової продукції, спричинює зростання експорту.

Серед мотиваційних критеріїв інвестування в ПІІ є три групи критеріїв, представлені на рис. 1.4.

Мотиваційні критерії інвестування в ПІІ вказують на сучасні особливості з точки зору залучення інвестицій: пошук ресурсів, зменшення виробничих витрат та пошук нових ринків збуту. В умовах сучасної глобалізації, міжнародного руху капіталу, товарів та послуг та робочої сили процес збереження та збільшення значення ключових конкурентних переваг для залучення іноземних інвестицій рухається до регіонів. Зрештою, саме на регіональному рівні можна адекватно

оцінювати, прогнозувати, впливати та регулювати інтенсивність залучення ПІ, керуючи потоками основних факторів, що спонукають до них.

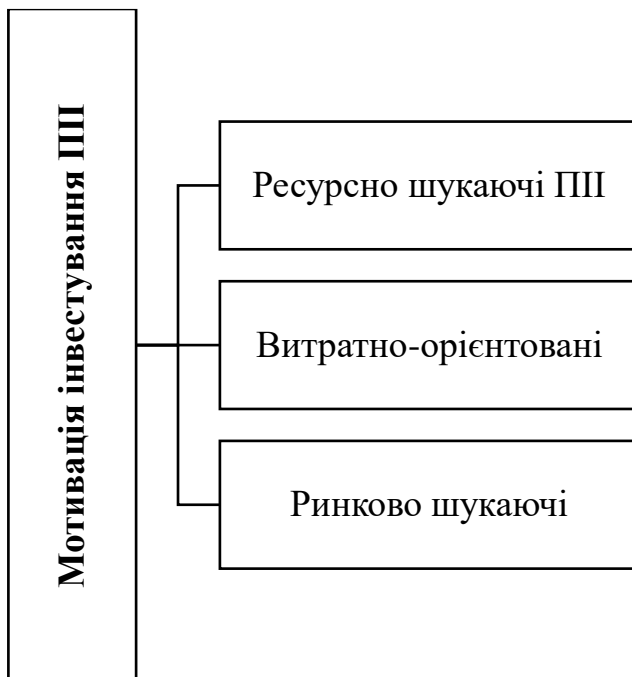

Рис. 1.4. Мотивація інвестування ПІ

Джерело: сформовано автором на основі [10]

Регулювання інвестиційної діяльності в регіоні представлено на рис. 1.5.

Рис. 1.5. Регулювання інвестиційної діяльності в регіоні

Джерело: сформовано автором на основі [10]

Регулювання інвестиційної активності регіону за основними напрямками повинно стати ключовим елементом політики з розширення прав регіонів в організації та управлінні бізнес-процесами на територіальному рівні господарювання.

Отже, в сучасних умовах питання залучення ПІІ та ефективне управління значними потоками іноземного капіталу виступає на перший план як у загальнонаціональній, так і в регіональній інвестиційній політиці. Важливо обрати правильну стратегію та розробити дієвий інструментарій, враховуючи зростання обсягів руху капіталів у процесі глобалізації та інтеграції світової економіки. Тому доцільно розглянути основні теоретичні підходи до питання залучення.

М. Мереза вважає, «що зусилля різних країн щодо залучення прямих іноземних інвестицій зумовлені потенційним позитивним впливом, який може мати економіка. ПІІ збільшуватимуть продуктивність праці, передачу технологій, управлінські навички, ноу-хау, міжнародні виробничі мережі, зменшення безробіття та доступ до зовнішніх ринків» [40, с. 80].

Д. Марсель підтримує ці ідеї, розглядаючи ПІІ як «способи досягнення поширення технологій із більшим внеском у економічне зростання, ніж національні інвестиції» [39, с. 69].

З іншого боку, ПІІ можуть витіснити місцеві підприємства та мати негативний вплив на економічний розвиток. Дж. Дюнігн вважає, що «позитивних ефектів дуже мало» [37], а Р. Кейвс стверджує, що «більшість ефектів буде негативним» [36]. Д. Бовмік приходять до висновку, що «все ж є позитивні наслідки, але не існує постійної залежності між запасом ПІІ та економічним зростанням» [35, с. 55]. «Потенційні позитивні чи негативні наслідки для економіки можуть також залежати від характеру сектору, в який здійснюються інвестиції» [34, с. 7], згідно з М. Асламом, який заявив, що «позитивні ефекти сільського господарства та гірничодобувної галузі обмежені» [34, с. 10].

Коли транснаціональні корпорації виходять на різні закордонні ринки, саме невдачі на ринку залучають ПІІ та надають їм перевагу на цих ринках.

Іноземні інвестори вважають, що їхні найвищі технології та знання дадуть їм можливість отримати частку ринку.

Незважаючи на те, що багато дослідників намагалися пояснити явище ПІІ, неможна сказати, що існує загальна теорія. Але, за М. Сьюбех, «всі сходяться в тому, що у світі, який характеризується досконалою конкуренцією, прямих іноземних інвестицій більше не буде» [45, с. 39].

Таким чином, якщо ринки працюють ефективно і немає бар'єрів з точки зору торгівлі чи конкуренції, міжнародна торгівля є єдиним способом участі на міжнародному ринку. Повинна бути форма спотворення, яка визначає реалізацію прямих інвестицій, і С. Хаймер був першим, хто це помітив. Він вважає, що завжди місцеві фірми будуть краще інформовані про місцеве економічне середовище, а для здійснення прямих іноземних інвестицій необхідні дві умови:

- іноземні фірми повинні мати певні переваги, що дозволяють їм зробити такі інвестиції життєздатними;

- ринок цих переваг повинен бути недосконалим [26].

З макроекономічної точки зору, ПІІ - це особлива форма транскордонних потоків капіталу, від країн походження до країн перебування, які знаходяться в платіжному балансі. Змінна відсотка: потоки капіталу та запаси, доходи, отримані від інвестицій.

Мікроекономічна точка зору намагається пояснити мотивацію інвестування через національні кордони з точки зору інвестора. Він також досліджує наслідки для транснаціональних компаній для інвесторів, для країни походження та для країни перебування, а не інвестиційних потоків та акцій.

У період безпосередньо після Другої світової війни міжнародне виробництво було невеликою частиною міжнародних справ, тоді як увага була спрямована на ті компоненти, які мали важливу частку (наприклад, міжнародна торгівля). З 1960-х років явище транснаціональних корпорацій та ПІІ починає набувати значущості.

Першою спробою пояснити ПІІ було розглянуто теорію Рікардо щодо порівняльних переваг. Однак ПІІ не можна пояснити цією теорією, яка базується

на двох країнах, двох продуктах та ідеальній мобільності факторів на місцевому рівні. Така модель не могла дозволити навіть ПІІ. Таким чином, оскільки теорія порівняльних переваг Рікардо не може пояснити зростання частки ПІІ, були використані інші моделі, такі як теорія портфеля. Ця спроба була розроблена невдало, оскільки теорія пояснює досягнення іноземних інвестицій у портфелі, але не могла пояснити прямі інвестиції. Згідно з теорією, доки на шляху руху капіталу не буде ризику або бар'єрів, капітал буде переходити від країн з низькими процентними ставками до країн з високими процентними ставками. Але ці твердження не мають під собою реального підґрунтя, і введення ризику та бар'єрів для руху капіталу підбиває правдивість теорії, і капітал може вільно рухатися в будь-якому напрямку.

Хоча і більш реалістичні, нові теорії міжнародної торгівлі все ще не можуть охопити всю складність ПІІ та інших форм міжнародного виробництва. Нові теорії міжнародної торгівлі все ще не можуть пояснити прямі іноземні та інші форми міжнародних інвестицій.

М. Мереза намагався пояснити ПІІ за допомогою моделі міжнародної торгівлі, в якій брали участь дві країни, два товари, два виробничі фактори та дві однакові виробничі функції в обох країнах, де виробництво товару вимагає більшої частки фактору, ніж інше. Жодна з моделей М. Мереза не могла пояснити міжнародне виробництво через ПІІ, оскільки іноземні інвестиції включали портфельні інвестиції або короткострокові інвестиції [40, с. 85].

Японські дослідники Кодзіма та Одзава намагалися створити модель для пояснення як міжнародної торгівлі, так і прямих іноземних інвестицій. Вони виходили з моделі, розробленої М. Мереза, і намагалися її розробити та вдосконалити. Таким чином, у моделі, розробленій двома японськими ПІІ, має місце, якщо країна має порівняльний недолік у виробництві товару, тоді як міжнародна торгівля базується на порівняльних перевагах [40, с. 90].

Теорія інтерналізації дає пояснення зростання транснаціональних підприємств та дає уявлення про причини прямих іноземних інвестицій.

Теорії ПІІ можна класифікувати так.

Теорія виробничого циклу Д. Бомвік. Теорія виробничого циклу, розроблена Бомвіком в 1966 р., Була використана для пояснення певних видів прямих іноземних інвестицій, здійснених американськими компаніями в Західній Європі після Другої світової війни у виробничій галузі.

Д. Бомвік вважає, що існує чотири стадії виробничого циклу:

1. Інновації.
2. Зростання.
3. Зрілість.
4. Занепад [35, с. 74].

За словами Д. Бомвік, на першому етапі транснаціональні компанії США створюють нові інноваційні продукти для місцевого споживання та експортують надлишок, щоб також обслуговувати зовнішні ринки. Згідно з теорією виробничого циклу, після Другої світової війни в Європі збільшився попит на вироблену продукцію, подібну до виробленої в США. Таким чином, американські фірми почали експортувати, маючи переваги технологій у порівнянні з міжнародними конкурентами [35, с. 78].

На першій стадії виробничого циклу виробники мають перевагу, володіючи новими технологіями, оскільки продукт розвивається, і ця технологія стає відомою. Виробники стандартизують продукт, але будуть компанії, які ви його скопіюєте. Таким чином, європейські фірми почали імітувати американську продукцію, яку американські фірми експортували до цих країн. Американські компанії були змушені розміщувати виробничі потужності на місцевих ринках, щоб зберегти свої ринкові частки в цих районах.

Ця теорія зуміла пояснити певні типи інвестицій у західну Європу, здійснені американськими компаніями в 1950-1970 рр. Хоча є сфери, де американці не мали технологічної переваги, і прямі іноземні інвестиції здійснювались у той період.

2. Теорія валютних курсів на недосконалих ринках капіталу

Це ще одна теорія, яка намагалася пояснити ПІІ. Спочатку валютний ризик аналізували з точки зору міжнародної торгівлі. Р. Кейвс [36] та Дж. Дюнінг [37]

проаналізували вплив невизначеності як фактор ПІІ. В єдиному емпіричному аналізі, зробленому на даний момент, Р. Кейвс показує, що зростання реального курсу стимулювало ПІІ, здійснене доларами США, тоді як підвищення курсу іноземної валюти зменшило американські ПІІ. Дж. Дюнінг робить висновок, що подорожчання долара призвело до зменшення ПІІ в США на 25% [37].

Однак теорія курсу валютного ризику не може пояснити одночасні прямі іноземні інвестиції між країнами з різними валютами. Супровідники стверджують, що такі інвестиції здійснюються в різний час, але є достатньо випадків, які суперечать цим твердженням.

Теорія інтерналізації. Ця теорія намагається пояснити зростання транснаціональних компаній та їх мотивацію для досягнення прямих іноземних інвестицій.

Д. Марсель є автором концепції конкретних переваг фірми і демонструє, що ПІІ мають місце лише в тому випадку, якщо вигоди від використання переваг, що стосуються фірми, перевищують відносні витрати на операції за кордоном. Згідно з Хаймером, ТНК з'являються через недосконалість ринку, що призводить до відхилення від досконалої конкуренції на ринку кінцевої продукції. Д. Марсель обговорив проблему інформаційних витрат для іноземних фірм, які поважають місцеві фірми, різного ставлення до урядів, валютного ризику. В результаті економіст дійшов до такого висновку: транснаціональні компанії стикаються з певними витратами на коригування, коли інвестиції здійснюються за кордоном. Д. Марсель визнав, що ПІІ - це стратегічне рішення на рівні фірми, а не фінансове рішення на ринку капіталу [39].

Еклектична парадигма М. Сьюбех. Теорія еклектики, розроблена професором м. Сьюбехом, являє собою поєднання трьох різних теорій прямих іноземних інвестицій (O-L-I) [45]:

1.«O» (англ. Ownership – власність) переваги власності:

Це стосується нематеріальних активів, які, принаймні на деякий час, є виключною власністю компанії і можуть передаватися всередині

транснаціональних компаній за низькими витратами, що призводить або до вищих доходів, або до зменшення витрат.

Але операції ТНК, що проводяться в різних країнах, стикаються з деякими додатковими витратами. Таким чином, щоб успішно вийти на зовнішній ринок, компанія повинна мати певні характеристики, які мали б перевагу над операційними витратами на зовнішньому ринку. Ці переваги - це майнові компетенції або конкретні переваги компанії. Фірма має монополію над власними конкретними перевагами, і використання їх за кордоном призводить до вищої граничної прибутковості або нижчих граничних витрат, ніж інші конкуренти.

Існує три типи конкретних переваг:

- монопольні переваги у вигляді привілейованого доступу до ринків через володіння природними обмеженими ресурсами, патентами, товарними знаками.

- загально визначені технології та знання, які можуть містити всі форми інноваційної діяльності;

- ширший доступ до фінансового капіталу.

2. «L» (англ. Location - розташування) переваги місця розташування:

Переваги розташування різних країн є ключовими факторами, що визначають, яка країна буде сприятливою для діяльності транснаціональних корпорацій.

Конкретні переваги кожної країни можна розділити на три категорії:

- економічні вигоди складаються з кількісних та якісних факторів виробництва, транспортних витрат, телекомунікацій, розміру ринку тощо.

- політичні переваги: загальна та конкретна державна політика, яка впливає на потоки ПІІ

- соціальні переваги: включає відстань між країнами, культурне різноманіття, ставлення до незнайомих тощо.

3. «I» (англ. Internalisation – інтерналізація) переваги інтерналізації:

Якщо припустити, що перші дві умови дотримані, для компанії повинно бути вигідно використовувати ці переваги у співпраці принаймні з деякими факторами, що не входять до країни походження.

Ця третя характеристика еkleктичної парадигми OLI пропонує основу для оцінки різних способів, якими компанія використовуватиме свої переваги від продажу товарів та послуг до укладання різних угод, які можуть бути підписані між компаніями. Переваги від транскордонного ринку з інтерналізацією тим вищі, чим більше компанія захоче займатися іноземним виробництвом, а не пропонувати це право за ліцензією, франшизою.

Еkleктична парадигма OLI показує, що параметри OLI відрізняються від компанії до компанії і залежать від контексту та відображають економічні, політичні та соціальні характеристики країни перебування. Тому цілі та стратегії фірм, величина та структура виробництва будуть залежати від викликів та можливостей, що пропонуються різними типами країн.

Усі емпіричні результати показують, що для ПІІ не існує єдиного теоретичного пояснення, і на даний момент здається дуже малоімовірним, що така уніфікована теорія виникне.

Неокласична теорія торгівлі не змогла пояснити існування багатонаціональних корпорацій. Пояснення з точки зору різниці в нормах прибутку між країнами можуть пояснити портфельні інвестиції, але не прямі іноземні інвестиції (ПІІ). Лише тоді, коли Гаймер представив свою роботу про прямі іноземні інвестиції та транснаціональні підприємства в 1960 р., з'явилося задовільне пояснення.

1.2. Вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки

У більшості емпіричних досліджень робиться висновок про те, що ПІІ, крім звичайного впливу, що чиниться точно так само, як і внутрішніми інвестиціями, ще й сприяють як зростанню продуктивності факторів виробництва, так і зростання доходів в країнах-реципієнтах. Разом з тим, набагато важче оцінити

наскільки цей вплив великий, і це в значній мірі пояснюється тим, що великі надходження ПІІ в країни, що розвиваються найчастіше супроводжуються незвично високими темпами зростання, викликаними факторами, ніяк не пов'язаними з ПІІ. Чи зменшується, як іноді стверджується, позитивний вплив ПІІ в результаті часткового "витіснення" ними внутрішніх інвестицій, абсолютно не ясно. Деякі дослідники знайшли докази того, що таке витіснення відбувається, в той час як інші приходять до висновку про те, що ПІІ можуть на ділі привести до зростання внутрішнього інвестування. Незважаючи ні на що, навіть в тих випадках, коли дійсно відбувається таке витіснення, загальний вплив, який чиниться ПІІ, зазвичай залишається сприятливим, і це в значній мірі пояснюється тим, що такого роду заміна в кінцевому підсумку виливається в вивільнення мізерних внутрішніх грошових коштів відповідної держави, які направляються на інші інвестиційні цілі.

При тому, що автори емпіричних досліджень приходять до висновку про те, що в різних країнах і секторах економіки вплив ПІІ на зовнішню торгівлю країн реципієнтів досить по-різному, поступово, проте, досягається консенсус з приводу того, що тісний зв'язок ПІІ з торгівлею слід розглядати в більш широкому контексті, ніж безпосередній вплив інвестицій на імпорт і експорт. Головна, пов'язана з торгівлею, вигода для країн, що розвиваються від ПІІ полягає в тому, що вони - в довгостроковій перспективі - сприяють більш тісній інтеграції країни-реципієнта в світову економіку, і відбувається це, найімовірніше, коли зростають обсяги як імпорту, так і експорту. Іншими словами, все частіше визнається, що торгівля та інвестиції є взаємозалежними засобами здійснення транскордонної діяльності. Однак, владі країн-реципієнтів при цьому необхідно прийняти також до уваги і короткостроковий і середньостроковий вплив ПІІ на зовнішню торгівлю, особливо, в тих випадках, коли в цих країнах складається напружена ситуація з рахунком поточних операцій платіжного балансу. Іноді перед владою таких країн постає питання про те, чи не можуть привести угоди між підприємствами, що належать закордонним

власникам, і їх материнськими компаніями до скорочення валютних резервів країни.

У міру того, як країни розвивають свою промисловість і досягають такого рівня її розвитку, коли можуть називатися індустріальними, ПШ, що надходять ззовні, стимулюючи і активно підтримуючи зовнішньоторговельні потоки цих країн, сприяють подальшій інтеграції цих країн в світову економіку. Сприяють тому, цілком ймовірно, кілька факторів. Це - розвиток і зміцнення міжнародної мережі родинних компаній, а також зростаюча значущість - в рамках стратегії ТНК в області розподілу, продажу та маркетингу - іноземних дочірніх компаній. В обох випадках це дозволяє зробити важливий висновок у плані проведення політики, а саме, висновок про те, що на здатність країни, що розвивається залучати ПШ сильно впливає отримання компанією доступу до участі в експортно-імпорتنій діяльності. Це, в свою чергу, має на увазі, що та країна, яка прагне стати реципієнтом, повинна - з тим, щоб отримати вигоди від ПШ - розглядати політику відкритості в сфері міжнародної торгівлі як головну в своїй стратегії, і що, обмежуючи імпорт з країн, що розвиваються, країни, які здійснюють інвестиції, серйозно скорочують можливості перших залучати прямі іноземні інвестиції. Країни-реципієнти могли б розглянути можливість прийняття стратегії залучення ПШ, заснованої на розширенні своїх відповідних ринків шляхом здійснення політики регіональної торгової лібералізації та інтеграції [22, с. 218-221].

Здатність країни-реципієнта використовувати ПШ в якості інструменту для нарощування обсягів експорту в короткостроковій і середньостроковій перспективі залежить від конкретної обстановки в конкретній країні. Найбільш очевидним прикладом ПШ, які сприяють зростанню обсягів експорту, є ситуація, коли інвестиції, що надходять допомагають країні-реципієнту, що мала до цього нестачу фінансових коштів, скористатися або своїми можливостями в сфері ресурсів (наприклад, іноземні інвестиції підуть в сферу видобутку корисних копалин), або своїм географічним місцем розташування (приклад: інвестиції, що направляються в деякі країни з перехідною економікою). Все більша увага

звертається на реалізацію тих заходів, які повинні - щоб країна могла скористатися вигодами від ПІІ - сприяти більшій інтеграції країн-реципієнтів в міжнародні торговельні потоки, особливо, за допомогою створення так званих особливих економічних зон з виробництва експортної продукції (ОЕЗЕП). У багатьох випадках ці заходи сприяли зростанню імпорту, а також експорту країн, що розвиваються. Разом з тим, незрозуміло, переважають вигоди від ПІІ, отримані вітчизняною економікою, що виникають у зв'язку з ними негативні явища і чинники - такі, як вартість підтримки роботи ОЕЗЕП для громадського гаманця, ризик створення нерівних умов для роботи в країні для вітчизняних і іноземних компаній, а також виникнення стимулів до ведення міжнародних цінових воєн за укладення контрактів.

Результати недавно проведених досліджень говорять про те, що немає підтвердження припущенню про те, що менш розвинені країни можуть використовувати ПІІ в якості заміни імпорту. Навпаки, ПІІ, мають тенденцію викликати швидке зростання імпорту, який, найчастіше, поступово скорочується в міру того, як місцеві компанії набувають досвід роботи в якості субпідрядників ТНК, що вийшли на ринок відповідної країни.

Передача технологій. У літературі з економіки передача технологій характеризується як, можливо, найбільш важливий канал, через який присутність іноземних компаній в будь-якій країні, що розвивається може зробити позитивний зовнішній вплив на економіку цієї країни. ТНК представляють собою найважливіший для розвинених країн світу джерело науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР), що проводяться компаніями, вони в цілому мають у своєму розпорядженні більш високий, ніж країни, що розвиваються, рівень технологій і, таким чином, у них є потенціал для того, щоб мати значний вплив в технологічній області.

Передача технологій та їх поширення і впровадження ведеться по чотирьох взаємозалежних каналах: через вертикальні зв'язки з постачальниками або покупцями в країнах-реципієнтах, через горизонтальні зв'язки з конкуруючими або взаємодоповнюючими один одного компаніями в рамках однієї галузі, через

міграцію кваліфікованих працівників і через інтернаціоналізацію НДДКР. Докази позитивного впливу ПІ найбільш переконливі і послідовні в прикладі з вертикальними зв'язками, зокрема, «зворотними» зв'язками з місцевими постачальниками в країнах, що розвиваються. Зазвичай вважається, що ТНК - для того, щоб підвищити якість товарів такого роду постачальників - надають їм технічну допомогу, організують навчання їх співробітників, а також представляють їм іншу інформацію. Багато ТНК допомагають місцевим постачальникам в купівлі сировини і проміжних продуктів, а також сприяють в модернізації виробничого обладнання та доведенні його до сучасного рівня.

Переконливі емпіричні дані про так званий горизонтальний вплив ТНК отримати важко, оскільки «прихід» тієї чи іншої ТНК в економіку менш розвиненою країни впливає на структуру місцевого ринку таким чином, який нелегко проконтролювати дослідникам. Відносно невелика кількість досліджень розмірів горизонтального впливу ТНК дало «різномірні» результати. Це може пояснюватися, зокрема, тим, що іноземні компанії робили зусилля з тим, щоб не дозволити своїм прямим конкурентам скористатися ноу-хау таких компаній. У деяких недавно проведених дослідженнях з'явилися дані про те, що горизонтальне вплив ТНК виявляється більш серйозним серед компаній, що працюють в неспоріднених галузях.

Слід окремо зупинитися на проблемі відповідності переданих технологій місцевим умовам. Для того, щоб передача технологій справила позитивний зовнішній вплив, ці технології повинні відповідати рівню розвитку ділового сектора країни-реципієнта, а не тільки тієї компанії, яка першою отримає ці технології. Дуже важливо, який технологічний рівень ділового сектора країни-реципієнта. Наявні дані свідчать про те, що для того, щоб ПІ надавали більш позитивний вплив на продуктивність праці, ніж внутрішні інвестиції, технологічний розрив між місцевими підприємствами та іноземними інвесторами повинен бути відносно невеликим. У тих країнах, де такий розрив дуже великий і зачіпає широкі сфери, а також там, де загальний технологічний

рівень країни-реципієнта низький, місцеві підприємства навряд чи зможуть скористатися іноземними технологіями, переданими через ТНК.

Нарощування і вдосконалення так званого людського капіталу. Основний вплив ПІІ на так званий людський капітал країни, що розвивається виявляється, мабуть, не безпосередньо, а опосередковано і, переважно, не за допомогою зусиль з боку ТНК, а, скоріше, через політику уряду, який прагне залучити ПІІ шляхом нарощування і вдосконалення людського капіталу (тобто підвищення професійних навичок і рівня знань працівників). Коли окремі фізичні особи наймаються на роботу в дочірні компанії ТНК, їх так званий людський капітал може бути вдосконалений за допомогою стажування і «навчання на робочому місці». Ці дочірні компанії можуть також вплинути і на вдосконалення людського капіталу інших підприємств, з якими вони розвивають зв'язки, включаючи постачальників. Такого роду вдосконалення може мати і подальші наслідки, які будуть виявлятися в міру того, як працівники переходитимуть в інші фірми, а деякі з них ставати підприємцями. Таким чином, проблема нарощування людського капіталу, в кінцевому підсумку, пов'язана з іншими, більш загальними проблемами розвитку.

При створенні сприятливого для ПІІ середовища вкрай важливі інвестиції в загальноосвітню підготовку і інші сфери, що формують людський капітал. Для того, щоб країна могла залучити ПІІ та максимізувати позитивний вплив, який чиниться присутністю іноземних компаній на людський капітал, першочергове значення для неї має досягнення певного мінімального рівня освіти населення. Цей мінімальний рівень різний для різних секторів економіки і варіюється в залежності від інших характеристик того сприятливого середовища, яке існує в даній країні-реципієнті, хоча навряд чи освіта сама по собі зробить країну привабливою для іноземних інвесторів, що здійснюють прямі інвестиції. Разом з тим, там, де між іноземним інвестором, що виходить на ринок країни, і решті економікою країни-реципієнта залишатиметься істотний розрив в сфері знань, ніякого значного позитивного зовнішнього впливу не буде.

Серед інших важливих елементів сприятливими для ПІ середовища слід вважати норми і стандарти ринку праці країни-реципієнта. Вживаючи заходів, спрямовані проти дискримінації та зловживань з боку роботодавців, уряд спонукає працівників до того, щоб ті користувалися можливостями щодо вдосконалення свого людського капіталу, приводячи його у відповідність сучасним вимогам, і для досягнення цього використовують все більш потужні стимули. Крім цього, ринок праці, учасники якого відчують, в певній мірі, відчуття безпеки і соціального визнання, буде з більшою ймовірністю володіти тією самою гнучкістю, яка є ключем до досягнення успіху в здійсненні економічної стратегії, що ґрунтується на такому факторі, як людський капітал. Це створює середовище, в якому ТНК, що базуються в країнах-членах ОЕСР, буде легше і зручніше працювати, застосовуючи норми і стандарти своєї країни та забезпечення внеску у вдосконалення і нарощування людського капіталу. Однією із стратегій просування до цієї мети є більш широке і повне дотримання положень Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції і багатонаціональні компанії, що дозволить більшій кількості країн прийняти принципи, сформульовані в Директивах для багатонаціональних компаній.

Сприятливий вплив навчання, який чиниться в зв'язку з надходженням ПІ в ту чи іншу країну, може стати доповненням, але ніяк не заміною цілеспрямованої діяльності по загальному підвищенню професійного рівня національних кадрів. Присутність ТНК може, разом з тим, надати позитивний ефект, з'явившись свого роду показовим прикладом в кадровій сфері, оскільки за структурою потреб цих компаній в кваліфікованих кадрах влади країни-реципієнта зможуть завчасно зрозуміти, які професії і навички будуть користуватися попитом в цілому в цій країні.

Дані, отримані на підставі емпіричних досліджень і досліджень конкретних випадків і прикладів, свідчать про те, що незважаючи на те, що в різних країнах і галузях економіки складається різна ситуація, в цілому, все ж, ТНК приділяють більшу, ніж місцеві компанії, увагу навчанню працівників і іншого роду утворення, націлені на освоєння найбільш сучасних методів і прийомів роботи.

Разом з тим, набагато менше свідчень того, що сформований таким чином людський капітал справляє позитивний вплив на інші сторони економічного життя країни-реципієнта, проникаючи в них. Поширенню такого роду позитивного впливу могла б сприяти, крім здійснення інших стратегій, політика, спрямована на підвищення гнучкості ринку праці і заохочення підприємництва.

Існує взаємозв'язок між рівнем розвитку так званого людського капіталу (тобто рівнем професійних знань і навичок працівників), а також їх позитивним впливом шляхом перетікання в інші сектори економіки, і передачею технологій. Зокрема, передові в технологічному відношенні галузі та країни-реципієнти з більшою ймовірністю відчують на собі позитивний вплив перетікання людського капіталу, і, навпаки, країни з високим рівнем розвитку людського капіталу, тобто країни, в економіці яких працюють люди, що володіють високими навичками та глибокими знаннями, швидше за відчують на собі позитивний вплив поширення технологій. Як наслідок цього, зусилля, спрямовані на отримання вигод від поширення технологій і перетікання людського капіталу в інші сектори економіки, можуть увінчатися успіхом тоді, коли політика в галузі вдосконалення технологій і освіти проводиться скоординовано.

Конкуренція. ПШ і присутність ТНК можуть зробити істотний вплив на рівень конкуренції на ринках країн-реципієнтів. Разом з тим, оскільки не існує загально визнаного методу вимірювання рівня конкуренції на тому чи іншому конкретному ринку, на основі емпіричних даних можна зробити лише кілька цілком певних висновків. Присутність іноземних компаній може в дуже значній мірі сприяти економічному розвитку, стимулюючи конкуренцію на внутрішньому ринку і, тим самим, в кінцевому підсумку, приводячи до підвищення продуктивності, встановлення більш низьких цін і більш ефективного розподілу ресурсів. З іншого боку, прихід ТНК викликає підвищення ступеня ринкової концентрації (тобто подальше збільшення частки ринку, що припадає на провідні компанії) в країнах-реципієнтах, що може негативно позначитися на розвитку конкуренції. Ризик виникнення такого негативного впливу ТНК на конкуренцію посилюється в результаті дії будь-

якого з декількох наведених нижче факторів: якщо країна є окремим географічно визначеним ринком, якщо перешкоди до виходу на цей ринок великі, якщо країна-реципієнт невелика за розмірами, якщо виходить на цей ринок учасник займає важливе положення на міжнародному ринку або ж якщо в країні-реципієнті немає міцної законодавчої бази, що заохочує конкуренцію, або якщо погано забезпечується дотримання законів про конкуренцію [31].

З початку 1990-х рр. ринкова концентрація в світі значно посилилася, що обумовлено різким зростанням числа злиттів і поглинань компаній, що призвів до корінної зміни ситуації в світовому корпоративному секторі. Одночасно з цим, різке зростання числа стратегічних союзів викликала зміна методів взаємодії формально незалежних компаній. Зазвичай вважається, що союзи обмежують пряму конкуренцію, збільшуючи одночасно з цим - за рахунок підвищення ефективності - одержуваний прибуток, хоча точних і достовірних даних, що підтверджують це, не існує. Крім того, спостерігалася і хвиля приватизації, яка привернула значні обсяги ПІІ (в основному, в країни, що розвиваються і в країни з ринковою економікою), і це також могло вплинути на конкуренцію [20].

Результати проведених емпіричних досліджень дають підстави вважати, що вплив ПІІ на ринкову концентрацію в країнах-реципієнтах, якщо воно взагалі існує, виявляється сильніше в країнах, що розвиваються, ніж у країнах з більш зрілою економікою. В результаті може виникнути занепокоєння з приводу того, що вихід ТНК на ринки менш розвинених країн може мати негативний вплив на конкуренцію. Більше того, при тому, що існує безліч свідчень того, що прихід ТНК на ринок розвинених країн-реципієнтів призводить до зростання продуктивності вже існуючих там компаній, дані на цей рахунок по країнам, що розвиваються менш переконливі. У тих країнах, де такого роду позитивний вплив виявляється, його розміри і поширеність дуже виразно зв'язуються з існуючим рівнем конкуренції.

Разом з тим, прямий вплив зростання ринкової концентрації на конкуренцію, якщо таке взагалі спостерігається, схоже, варіюється в залежності

від конкретного сектора економіки і конкретної країни-реципієнта. Існує відносно небагато галузей, в яких глобальна ринкова концентрація стала настільки велика, що це викликає серйозне занепокоєння з приводу недостатньої конкуренції, особливо, якщо відповідні ринки - світові за своїм масштабом. Крім того, високий рівень ринкової концентрації на ринках, що мають чітко встановлені межі, може і не привести до ослаблення конкуренції, якщо «прихід» на нього і «вихід» з нього не пов'язані з серйозними труднощами і перешкодами, або якщо покупці цілком здатні захистити себе від більш високих цін.

При тому, що в економічних відносинах було б більш бажаним дозволити демонструвати відмінні результати роботи іноземним конкурентам витіснити з ринку менш продуктивні місцеві компанії, все ж повинна реалізовуватися політика щодо забезпечення розумної і корисної конкуренції. Стверджується, що найкращий спосіб досягнення здорового рівня конкуренції - це розширення так званого "релевантного" (тобто відповідного) ринку за рахунок більшої відкритості економіки країни-реципієнта для міжнародної торгівлі. Крім того, з тим, щоб звести до мінімуму негативний вплив відходу з ринку слабких фірм на конкуренцію, можна було б порекомендувати прийняти національні закони про конкуренцію, спрямовані на підвищення економічної ефективності роботи підприємств, і створити відомства, що забезпечують дотримання цих законів. Коли аналізується злиття компаній і оцінюються можливі зловживання, пов'язані з тим, що ті чи інші компанії займають домінуюче положення на ринку, основну увагу слід приділяти захисту власне конкуренції, а не конкуруючих між собою компаній. Сучасна політика в області конкуренції в якості головної ставить завдання підвищення ефективності роботи підприємств і захисту споживачів. Будь-який інший підхід може призвести до появи такої політики в питанні про конкуренцію, яка стане просто галузевої і, можливо, виявиться нездатною принести вигоду споживачам в довгостроковій перспективі.

Розвиток компаній. Завдяки здійсненню ПШ з'являється можливість істотно прискорити розвиток компаній в країнах-реципієнтах. Безпосередній вплив ПШ на конкретну компанію -об'єкт інвестицій виражається в тому, що в

рамках поглинувшої її ТНК організується спільна робота, робляться зусилля по підвищенню економічної ефективності і скорочення витрат компанії-об'єкта ПІІ, а також організуються нові види діяльності такої компанії. Крім того, підвищити свою економічну ефективність можуть і не споріднені компанії - в цьому їм допоможуть приклад компаній-об'єктів ПІІ та інші види позитивного зовнішнього впливу, що виникають внаслідок поширення і використання нових технологій і зростання професійних навичок працівників. Наявні дані свідчать про наявність істотного зростання економічної ефективності поглинених ТНК компаній, хоча ступінь такого зростання варіюється в залежності від країни і галузі економіки. Найпереконливіші дані, що свідчать про зростання економічної ефективності, є по тих галузях економіки, де досягається економія за рахунок нарощування обсягів виробництва. Там входження окремої компанії в більш велику «корпоративну одиницю» зазвичай супроводжується істотним зростанням економічної ефективності такої компанії.

Поглинання, здійснені іноземними компаніями, зазвичай призводять до змін у складі керівництва і в сфері корпоративного управління. Як правило, в поглинаючих ними компаніях ТНК формують для них свою власну політику, вводять свої власні системи внутрішньої звітності та принципи розкриття інформації (хоча спостерігалися також і випадки використання досвіду дочірніх компаній), а після поглинання в ці компанії зазвичай приходять кілька іноземних менеджерів. В емпіричних дослідженнях робиться висновок про те, що якщо іноземна практика корпоративного управління буде перевершувати за своїм рівнем і якістю ту практику, яка прийнята в економіці конкретної країни-реципієнта, це може викликати швидке зростання економічної ефективності роботи підприємств. Разом з тим, з урахуванням тієї обставини, що знання конкретних особливостей країни є важливою перевагою керівників дочірніх компаній, ТНК необхідно прагнути досягти оптимального поєднання місцевих і іноземних методів керівництва.

Важливий конкретний приклад, що приводиться нижче, стосується іноземної участі в приватизації державних підприємств. Такого роду досвід країн

Східної та Центральної Європи, багато з яких мали перехідну економіку, можна вважати, здебільшого, позитивним, оскільки участь ТНК в приватизації незмінно призводило до підвищення економічної ефективності поглинених компаній. Разом з тим, виникали і деякі політичні суперечки та дискусії, оскільки підвищення економічної ефективності часто було пов'язано зі значним зростанням короткострокового безробіття. Крім того, здійснення ПІІ в процесі приватизації в країнах з перехідною економікою має важливе значення, частково, ще й тому, що лише невелика кількість місцевих стратегічних інвесторів отримує доступ до достатніх фінансових ресурсів. У тому невеликому числі випадків, коли місцеві приватні інвестори залучалися до участі в компаніях, що раніше належали державі, результатом було значне підвищення економічної ефективності їх роботи.

В цілому, та картина позитивного впливу ПІІ на реформування підприємств і компаній, яка складається на підставі недавнього досвіду їх приватизації, можливо, надмірно оптимістична, оскільки інвестори з самого початку вибирали для себе з усіх компаній тільки ті, які мають достатній потенціал в плані майбутнього нарощування економічної ефективності. Однак, з точки зору перспектив проведеної політики, це не має особливого значення, якщо іноземні інвестори відрізняються від місцевих за своїми здібностями або бажанням підвищувати економічну ефективність роботи підприємств або реалізовувати нові можливості в сфері бізнесу. У держави, яка прагне підвищити економічну ефективність свого національного ділового сектора, існує стимул до залучення ПІІ в якості одного із засобів, що дозволяють досягти реформування компаній.

1.3. Елементи організаційної та інституційної бази для залучення ПІІ на національному рівні

Інституційне забезпечення інвестиційної та інноваційної діяльності - це сукупність державних та недержавних установ, що забезпечують наявність

організаційних, правових та економічних умов, необхідних для здійснення та розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності.

Основні та спеціально уповноважені центральні органи влади в галузі інвестицій та інновацій [21, с. 79-85]:

Верховна Рада України - єдиний орган законодавчої влади в Україні.

Кабінет Міністрів України - найвищий орган у системі органів виконавчої влади, одним із завдань якого є забезпечення проведення інвестиційної політики.

Міністерство економічного розвитку та торгівлі України.

Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами (Держінвестпроект), яке на сьогодні є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами;

Державне підприємство «Державна інвестиційна компанія», яке було утворено згідно із Постановою КМУ від 09.06.2010 № 471 та входить до сфери управління Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами;

Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, яке здійснює реалізацію державної політики у сфері наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності (включає 10 регіональних центрів науки, інновацій та інформатизації).

Державне агентство екологічних інвестицій України забезпечує реалізацію державної політики у сфері регулювання негативного антропогенного впливу на зміну клімату.

Державна інноваційна фінансово-кредитна установа, створена згідно із Постановою КМУ від 13.04.2000 № 654, яка належить до сфери управління Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами.

Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України (далі - Держінвестпроект) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України.

Згідно із Положенням, затвердженим Указом Президента України від 12 травня 2011 р. №583/201126, до головних завдань Держінвестпроекту України належать такі: реалізація державної політики у сфері інвестиційної діяльності та управління національними проектами:

- управління національними проектами;
- проведення заходів, спрямованих на покращення інвестиційного іміджу України та підтримку інвестиційного розвитку регіонів України [16, с. 80].

Держінвестпроект України є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади для забезпечення реалізації державної політики у сфері залучення інвестицій та управління національними проектами - стратегічно важливими проектами, що забезпечують технологічне оновлення та розвиток базових секторів реального сектору України .

Цей орган призначено головним органом, відповідальним за реалізацію реформи інвестиційної політики в Україні, яка має на меті:

- кардинально змінити процедури управління державними видатками на меті розвитку, задіяти обмежені ресурси держави в ролі методу для партнерства з приватним капіталом;
- забезпечити необхідні умови та інфраструктуру для залучення інвестицій;
- створити умови для різкого збільшення припливу інвестицій [14].

Очікується, що Агентство значно покращить інвестиційний клімат та сформує систему якісних інвестиційних пропозицій - проектів, розроблених на рівні міжнародних стандартів (Рис. 1.6).

Ще одним важливим напрямком реформ є реалізація національних проектів - своєрідних «точок зіткнення» економіки України, центрів залучення інвестиційних ресурсів.

«Національні проекти» - це масштабні проекти, що мають важливе стратегічне значення окремих елементів структура української економіки і

мають на меті вирішення соціальних дисфункцій або масштабне оновлення регіонів в економічній сфері діяльності.

Рис. 1.6. Структурна форма агентства

Джерело: інформація з офіційного сайту агентства

Одним із національних проєктів, який безпосередньо спрямований на створення глобальних конкурентних умов для залучення інвестицій в Україну, є проєкт «Індустріальні парки України». В рамках цього проєкту на період до 2021 року планується створити та розвинути 10 індустріальних парків у найбільш перспективних для інвестування районах.

З метою індивідуальної підтримки інвестора в Україні функціонує спеціальна служба InvestUkraine, яка є відокремленим підрозділом Держнвіестпроекту України та працює за принципом «єдиного вікна інвестицій». За допомогою цього механізму інвестор може отримати інформаційні, аналітичні та юридичні послуги, підтримку в організації візитів, послуги з вибору місця для інвестування, допомогу у співпраці з місцевою владою та пост інвестиційну підтримку.

«Єдине вікно» - це:

- спрощена система взаємодії інвесторів з державними та місцевими органами влади через єдиний орган державної виконавчої влади;
- механізм, які надає особисту підтримку, надання якісних послуг та створення комфортних умов для стратегічних інвесторів, які планують інвестувати в економіку України;
- найпростіший і найкоротший шлях від бізнес-плану до діючого бізнесу [19].

Принцип «єдиного вікна» для супроводу інвесторів у багатьох країнах. Він зіграв особливу роль у тих країнах, які провели успішні структурні реформи. Як правило, для управління «єдиним вікном» створюються окремі державні організації, об'єднані у Всесвітню асоціацію агентств сприяння інвестиціям (WAIPA).

Насправді, використовуючи загальний світовий бренд, зрозумілий для інвесторів, InvestUkraine працює на принципах класичного національного агентства з прямих іноземних інвестицій, надаючи підтримку інвесторам на основі єдиного інформаційного та консультаційного вікна.

З точки зору міст України, InvestUkraine має важливе значення, оскільки є центральним місцем для зберігання та розповсюдження інформації серед інвесторів про наявні інвестиційні можливості по всій Україні. Враховуючи це, дуже важливо переконатися, що інвестиційні пропозиції вашого міста знаходяться у спеціалізованій базі даних InvestUkraine.

Висновки до розділу 1

Таким чином, прямі іноземні інвестиції займають одну з лідируючих позицій в системі міжнародних фінансів. Україна не залишається осторонь від міжнародних інвестиційних потоків, хоча в даний час прямі іноземні інвестиції в структурі інвестиційних джерел мають невелику частку. Цей тип фінансових потоків сприяє мобілізації та руху капіталу, оптимізуючи міжнародний поділ

праці за рахунок можливості реалізації конкурентних переваг іноземних інвесторів.

Регулювання залучення іноземних інвестицій є важливим елементом державної політики для визначення пріоритетних напрямків та обсягів іноземних інвестицій, а також галузевої структури їх доходів.

З макроекономічної точки зору, ПІІ - це особлива форма транскордонних потоків капіталу, від країн походження до країн перебування, які знаходяться в платіжному балансі. Змінна відсотка: потоки капіталу та запаси, доходи, отримані від інвестицій.

Мікроекономічна точка зору намагається пояснити мотивацію інвестування через національні кордони з точки зору інвестора. Він також досліджує наслідки для транснаціональних компаній для інвесторів, для країни походження та для країни перебування, а не інвестиційних потоків та акцій.

Результати проведених емпіричних досліджень дають підстави вважати, що вплив ПІІ на ринкову концентрацію в країнах-реципієнтах, якщо воно взагалі існує, виявляється сильніше в країнах, що розвиваються, ніж у країнах з більш зрілою економікою. В результаті може виникнути занепокоєння з приводу того, що вихід ТНК на ринки менш розвинених країн може мати негативний вплив на конкуренцію. Більше того, при тому, що існує безліч свідчень того, що прихід ТНК на ринок розвинених країн-реципієнтів призводить до зростання продуктивності вже існуючих там компаній, дані на цей рахунок по країнам, що розвиваються менш переконливі. У тих країнах, де такого роду позитивний вплив виявляється, його розміри і поширеність дуже виразно зв'язуються з існуючим рівнем конкуренції.

Разом з тим, прямий вплив зростання ринкової концентрації на конкуренцію, якщо таке взагалі спостерігається, схоже, варіюється в залежності від конкретного сектора економіки і конкретної країни-реципієнта.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

2.1 Сучасний стан українського ринку прямих іноземних інвестицій

До початку епідемії COVID-19 економіка України значно покращилася за роки після важкої фінансової кризи та майже колапсу банківської системи, спричиненого військовим втручанням Росії у 2014 році. Напружені реформи принесли макроекономічну стабільність та деякі вдосконалення ділового середовища.

Проте відновлення економіки України залишається неміцним, оскільки вона продовжує боротьбу за подолання років корупції та безгосподарного управління урядом, а також, оскільки власні інтереси та олігархічний вплив продовжують маніпулювати державною політикою задля особистої вигоди. Остання поставила під загрозу нову програму допомоги МВФ, яка є опорою для міжнародної фінансової підтримки України та вирішальним фактором підтримки довіри інвесторів до країни. Це також призвело до великої невизначеності, саме тоді, коли Україна почала стикатися з величезними викликами в галузі охорони здоров'я та економіки, спричинених непередбачуваною глобальною пандемією охорони здоров'я. Через COVID-19, зовнішній попит на українські товари руйнується, і внутрішні заходи щодо зменшення поширення коронавірусу мали серйозний руйнівний вплив як на внутрішнє виробництво, так і на споживання. МВФ прогнозує, що ВВП України скоротиться на 7,7 відсотка в 2021 році [23].

Україна має значний інвестиційний потенціал, враховуючи великий споживчий ринок, високоосвічену та конкурентоспроможну робочу силу та багаті природні ресурси. Угода про асоціацію України з ЄС надає Україні пільговий доступ до ринку та пришвидшує економічну інтеграцію України до ЄС. Американські компанії досягли успіху в Україні, особливо у сільському господарстві, споживчих товарах та технологічному секторі. Україна є

сільськогосподарською електростанцією і є третім у світі експортером зерна. Українські сектори досліджень та розробки ІТ-сервісів та програмного забезпечення демонструють великий потенціал завдяки великій кваліфікованій робочій силі в країні.

Проте прямі іноземні інвестиції (ПІІ) залишаються низькими, однак чистий приплив у 2019 році дорівнює лише 2 відсоткам ВВП. Іноземні інвестори називають корупцію в судовій системі, погану інфраструктуру, потужні власні інтереси та слабкий захист прав власності як одні з основних викликів для ведення бізнесу (Табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Основні показники та рейтинги України в світі

Вимір	Рік	Індекс/Ранг	Адреса веб-сайту
Індекс сприйняття корупції ТІ	2020	117 із 180	https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl
Звіт Світового банку про ведення бізнесу	2020	64 із 190	https://www.doingbusiness.org/en/rankings
Глобальний індекс інновацій	2020	45 із 129	https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator
ПІІ США в країні-партнері (млн дол. США, історичні позиції акцій)	2018	402 долари	http://apps.bea.gov/international/інформаційний_бюлетень
ВНД Світового банку на д.н.	2019	3370 доларів	http://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.PCAP.CD

Джерело: власна розробка автора на основі світових рейтингів

Уряд України активно прагне прямих іноземних інвестицій. У 2014 році Національну інвестиційну раду було створено як консультативно-дорадчий орган при президенті, а в 2016 році український уряд створив бюро сприяння інвестиціям «УкраїнаІнвест», мандат якого залучати та підтримувати ПІІ.

Україна також створила бізнес-омбудсмена у 2015 році, щоб забезпечити форум для вітчизняного чи іноземного бізнесу для подання скарг на несправедливе поводження з боку державних чи муніципальних органів влади, державних або контрольованих компаній чи їх посадових осіб. Україна визначила залучення інвестицій головним пріоритетом на 2020 рік. Відповідно, цього року вона розпочала різні програми стимулювання для збільшення інвестицій [18].

Нормативно-правова база щодо створення та ведення бізнесу в Україні іноземними інвесторами, як правило, подібна до норм для вітчизняних інвесторів. Реєстрація іноземної інвестиції регулюється «Законом про іноземні інвестиції» (2013). Перш ніж реєструвати свій бізнес, громадяни, які не є громадянами України, повинні зареєструватися в Імміграційному управлінні МЗС та отримати ідентифікаційний номер платника податків через Державну фіскальну службу. Процес акредитації представництв іноземних компаній та їх філій був історично повільнішим та дорожчим, ніж спрощений процес реєстрації українських підприємств. Однак у листопаді 2019 року було прийнято законодавство, яке зменшило вартість акредитації іноземних представництв (крім російського бізнесу) з \$ 2, 500 до однієї мінімальної місячної заробітної плати (яка в 2019 році становила приблизно 70 доларів США) та часових рамок від 60 до 20 днів. Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства видає ці акредитації [19, с. 48].

Іноземні та вітчизняні приватні організації можуть займатися будь-якою винагородною діяльністю, за деякими винятками: іноземним компаніям заборонено володіти сільськогосподарською землею, виробляти біоетанол та деякі видавничі справи. Крім того, українське законодавство уповноважує уряд встановлювати обмеження на іноземну участь у державних підприємствах, хоча визначення поняття «іноземна участь» є розмитим, і закон рідко використовується на практиці. Деякі критичні інфраструктури, особливо в енергетичному секторі, заборонені законом у приватній власності і, отже, недоступні для іноземних інвесторів. Це включає газотранспортну систему, електромережі та різні заводи та заводи. В даний час Україна розглядає

інвестиції у злиття та поглинання лише на основі конкуренції, але розглядає механізм перевірки інвестицій з міркувань безпеки. Згідно з інформаційним бюро України з просування інвестицій, UkraineInvest, прямі іноземні інвестиції переглядаються на спеціальній основі Кабінетом Міністрів, якщо виникають занепокоєння, але офіційного процесу немає.

Україна зробила серйозні кроки вперед, щоб полегшити ведення бізнесу, і вона піднялася на сім позицій у рейтингу Світового банку «Ведення бізнесу в 2020 році» з 71 місця у 2019 році на 64 місце. Це найбільший щорічний стрибок в Україні з 2014 року та найвищий рейтинг, який коли-небудь отримувала країна. Країна продемонструвала покращення у шести з десяти показників, які оцінює Світовий банк, і отримала найвищі показники в таких категоріях, як «відкриття бізнесу» та «надання дозволів на будівництво». Очікується, що законодавство, прийняте в жовтні 2019 року щодо «Заохочення інвестиційної діяльності в Україні», яке скасувало застарілі та неефективні нормативні акти, покращило захист прав меншин інвесторів та збільшило можливості кредитування бізнесу, що ще більше полегшить ведення бізнесу в Україні [24].

За даними Державної служби статистики України, станом на 1 грудня 2019 року інвестиції України в закордонні країни склали приблизно 6,5 млрд доларів. Фізичні особи обмежуються щорічним інвестуванням за кордон максимум 50 000 євро (56 000 доларів США), і для будь-яких інвестицій, що перевищують цю межу, потрібна ліцензія Національного банку України. Юридичні особи та приватні підприємці, зареєстровані в Україні, мають обмеження в 2 млн. Євро (2,24 млн. доларів США) на рік [17].

Україна підписала понад 70 двосторонніх інвестиційних договорів. Двосторонній інвестиційний договір між США та Україною діє з 1996 року.

У лютому 2017 року Україна підписала міждержавну угоду зі США про сприяння звітуванню згідно із Законом США про дотримання податків на іноземному рахунку (FATCA). Угода була ратифікована українським парламентом 29 жовтня 2019 року та набрала чинності 18 листопада 2019 року.

У лютому 2019 року парламент України ухвалив Закон «Про ратифікацію Багатосторонньої конвенції про імплементацію заходів, пов'язаних з податковим договором, для запобігання ерозії бази та переміщенню прибутку». Закон набрав чинності 1 грудня 2019 року, після реєстрації Україною ратифікації MLI Генеральним секретарем ОЕСР у серпні. Застосування MLI спрямоване на боротьбу із зловживаннями у двосторонніх податкових договорах синхронізовано та ефективно шляхом внесення змін приблизно до 40 двосторонніх податкових договорів України (Податкові угоди, що охоплюються) [27].

Україна працює над створенням прозорого, послідовного регуляторного середовища. Регуляторні режими в Україні характеризуються застарілими, суперечливими та обтяжливими нормативними актами, високим ступенем свавілля та фаворитизму в прийнятті рішень державними службовцями, слабким захистом прав власності та нерегулярними виплатами та іншими хабарями. Однак країна, як правило, рухається в правильному напрямку до більш чітких правил та добросовісної конкуренції. Зусилля України щодо імплементації Угоди про асоціацію з ЄС, включаючи поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ), повинні сприяти загальній прозорості та правовій визначеності, оскільки Україна прагне створити правові та регуляторні системи, що відповідають міжнародним нормам. Продовження дерегуляції також є одним із ключових зобов'язань України за програмою МВФ.

Формулювання нормативно-правових актів підпадає виключно під компетенцію уряду. В Україні відсутні регуляторні процеси, якими керують недержавні організації або асоціації приватного сектору. Відповідне міністерство або регулюючий орган зобов'язані згідно із законом оприлюднювати на своєму веб-сайті проекти запропонованих нормативних актів для ознайомлення та коментарів принаймні один місяць, але не більше трьох місяців. Разом із проектом тексту урядовий орган повинен включати оцінку, засновану на даних, що обґрунтовує необхідність регулювання та аналізує його потенційний вплив. Міністерство чи відомство отримує коментарі через свій

веб-сайт, на відкритих засіданнях та шляхом цілеспрямованої роботи з зацікавленими сторонами. Отримані коментарі, як правило, не оприлюднюються. Наприкінці періоду консультацій відповідне міністерство або регулятор може опублікувати результати на своєму веб-сайті. Однак часто остаточні проекти законодавчих ініціатив не є загальнодоступними або вони з'являються в різному вигляді. У листопаді 2019 року Міністерство економіки оголосило, що Україна працює над запуском пілотної програми зі створення електронної платформи, на якій вона може оприлюднювати всі проекти регуляторних заходів, приймати зауваження громадськості та надавати відповіді на ці зауваження. Інформація про чинне законодавство доступна на веб-сайтах Верховної Ради (парламенту) та Кабінету Міністрів.

Державні фінанси та боргові зобов'язання прозорі. Бюджетні документи та інформація про боргові зобов'язання є широко доступними для широкої громадськості, в тому числі в Інтернеті. Бюджетні документи дають переважно повну картину запланованих урядом витрат та потоків доходів. Інформація про боргові зобов'язання є загальнодоступною та публікується як частина бюджетного документа на веб-сайті Парламенту. Інформація про стан суверенного та гарантованого боргу щомісяця публікується та оновлюється на веб-сайті Міністерства фінансів. Статистика розбивається за типом боргу, типом кредитора та типом валюти.

Україна не є членом ЄС, але вона працює над наближенням багатьох її стандартів, щоб відповідати вимогам ЄС та полегшити доступ до ринків ЄС. Під час підготовки законів Україна часто включає норми та стандарти ЄС або посилається на них. Україна є членом СОТ та підписала Угоду про сприяння торгівлі СОТ. Міністерство економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства (MEDTA) відповідає за повідомлення про всі проекти технічних регламентів Комітету СОТ з технічних бар'єрів у торгівлі. Повідомлення України про проект тексту до СОТ для коментарів значно покращилось за останні кілька років, але траплялися випадки, коли проект тексту подавався порівняно пізно в

законодавчому процесі після того, як він вже пройшов перше читання у парламенті.

В Україні існує обмежена, але зростаюча обізнаність щодо міжнародно прийнятих стандартів відповідального ведення бізнесу, включаючи корпоративну соціальну відповідальність. Основними рушіями для запровадження цих стандартів було активне українське громадянське суспільство, міжнародні компанії та інвестори, а також зусилля ділових асоціацій, таких як Американська торгова палата та Європейська бізнес-асоціація. Уряд України запровадив стандарти корпоративного управління для захисту акціонерів; однак це добровільно.

Далі наведемо статистику прямих іноземних інвестицій та портфельних інвестицій, обсяг інвестицій США в Україну (Табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Ключові макроекономічні дані, ПІІ США в Україну

Економічні дані	Статистичне джерело		USG або міжнародне статистичне джерело		USG або міжнародне джерело даних:
	Рік	Сума	Рік	Сума	
Валовий внутрішній продукт країни прийому (ВВП) (млн дол. США)	2018	137 793 млн. дол. США	2018	129 900 млн. дол. США	www.worldbank.org/en/country/ukraine / огляд
ПІІ США в країні-партнері (млн дол. США, позиції акцій)	2018	489 млн. дол. США	2018	402 млн. дол США	Дані BEA доступні за посиланням https://apps.bea.gov/international/factheet / factheet.cfm
ПІІ приймаючої країни у США (млн дол. США, позиції акцій)	2018	0.6 млн. дол. США	-	-	Дані BEA доступні на https://www.bea.gov/international/ прями інвестиції та багатонаціональні підприємства-всесічні дані
Загальний вхідний запас ПІІ у% ВВП країни, що приймає	2018	29.4%	2018	35.1%	Дані UNCTAD доступні за посиланням https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World% 20Investment% 20Report / Country-Fact-Sheets.aspx

Джерело: власна розробка автора на основі даних Державної служба статистики

України

В табл. 2.3 джерела та призначення прямих інвестицій.

Таблиця 2.3

Джерела та призначення ПІ

Прямі інвестиції, що надходять з / у дані про економіку Від перших п'яти джерел / до п'яти найкращих напрямків (долари США, мільйони)					
Внутрішні прямі інвестиції			Прямі інвестиції		
Загальний внутрішній	32 291	100%	Всього назовні	6 295	100%
Кіпр	8 860	27.5%	Кіпр	5 932	94.2%
Нідерланди	7 061	21.95%	РФ	118	1.9%
Об'єднане королівство	1 956	6%	Латвія	72	1.2%
Німеччина	1 668	5.1%	Британські Віргінські острови	59	0.9%
Швейцарія	1 541	4.8%	Угорщина	16	0.3%

Джерело: власна розробка автора на основі даних Державної служби статистики України

Джерела портфельних інвестицій відобразимо в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Джерела портфельних інвестицій

Активи портфельних інвестицій П'ять найкращих партнерів (мільйони, поточні долари США)								
Всього			Власні цінні папери			Загальні боргові цінні папери		
Всі країни	411	100%	Всі країни	22	100%	Усі країни	389	100%
Німеччина	301	73.2%	Кіпр	4	18.2%	Німеччина	301	77.4%
Франція	87	21.2%	Чеська Республіка	4	18.2%	Франція	87	22.4%
Кіпр	17	4.1%	Великобританія	3	13.6%	Кіпр	13	3.3%
Чеська Республіка	4	1%	Інші країни	11	50%	-	-	-
Великобританія	3	0.7%	-	-	-	-	-	-

Джерело: власна розробка автора на основі даних Державної служби статистики України

Для забезпечення притоку прямих іноземних інвестицій в країну та знаходження методів покращення інвестиційного клімату потрібно в першу чергу проаналізувати стан та динаміку ринку іноземних інвестицій в Україну (Табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Прямі іноземні інвестиції в Україну з 2003 по 2020 роки

Рік	ПІІ в Україну, млн. дол. США	ПІІ з України, млн. дол. США	Сальдо, млн. дол. США	Сальдо, %
2003	1424	13	1411	102.1%
2004	1715	4	1711	21.3%
2005	7808	275	7533	340.3%
2006	5604	-133	5737	-23.8%
2007	9891	673	9218	60.7%
2008	10913	1010	9903	7.4%
2009	4816	162	4654	-53.0%
2010	6495	736	5759	23.7%
2011	7207	192	7015	21.8%
2012	8401	1206	7195	2.6%
2013	4499	420	4079	-43.3%
2014	410	111	299	-92.7%
2015	-458	-51	-407	-236.1%
2016	3810	16	3794	-1032.2%
2017	3692	8	3684	-2.9%
2018	4455	-5	4460	21.1%
2019	5860	648	5212	16.9%
2020	-868	82	-950	-118.2%

Джерело: Державна служба статистики України

Проаналізуємо динаміку прямих іноземних інвестицій в Україну та з України в період з 2003 по 2020 роки. Можна зробити висновки про те, що приток прямих ПІІ в Україну за даний період суттєво зменшився, найвищим показник був у 2008 році і становив 10913 млн. дол. США. Однак, у 2009 році рівень ПІІ різко знизився до 4816 млн. дол. США. Це стало наслідком світової фінансової кризи 2007-2008 років. Наступний різкий спад рівня прямих іноземних інвестицій в країну відбувся у 2014 році і становив 410 млн. дол. США, що на 92,7% менше ніж у попередньому році. Причиною такого спаду стала нестабільна політична ситуація в країні та початок Російської агресії на сході, що мало негативний вплив на інвестиційний клімат країни. До 2019 року можна спостерігати поступове збільшення та стабілізацію притоку прямих іноземних інвестицій, в 2019 році рівень ПІІ в Україну становив 5860 млн. дол. США, що все одно вдвічі менше ніж у 2008 році. У 2020 році рівень інвестицій знизився

до рекордного мінімуму і становив від'ємне значення – 868 млн. дол. США, це стало наслідком процесу вилучення раніше інвестованого капіталу із інвестиційного обігу без подальшого його використання в інвестиційних цілях, наприклад, для покриття збитків підприємства. Причиною такого зниження стало пандемія коронавірусу SARS-CoV-2, закриття кордонів та падіння світового фондового ринку [17].

Відобразимо графік притоку прямих іноземних інвестицій в Україну за період з 2003 по 2020 роки (Рис. 2.1).

Рис. 2.1 Графік притоку прямих іноземних інвестицій в Україну за період з 2003 по 2020 роки

Джерело: власна розробка автора на основі даних Державної служби статистики України

Для порівняння можна проаналізувати прямі іноземні інвестиції з України. Прослідковуються схожі тенденції, що і в попередньому графіку, а саме піднесення у 2008 році – 1010 млн. дол. США, однак найвищий рівень у 2021 році – 1206 млн. дол. США. Також можна спостерігати різкий спад з 2013 по 2018 роки, рівень ПІ тримався біля 20 млн. дол. США, також сягав від'ємного значення -51 млн. дол. США у 2015 році.

Рис. 2.2. Графік прямих іноземних інвестицій з України за період з 2003 по 2020 роки

Джерело: власна розробка автора на основі даних Державної служби статистики України

Наступним проаналізуємо прямі іноземні інвестиції в Україну в розрізі економічної діяльності. За даними Національного банку (Додаток А) найбільше інвестують у промисловість – 2228,6 млн. дол. США у 2018 році та 1313,4 млн. дол. США у 2020 році, а саме у переробну галузь – 1466,9 млн. дол. США у 2018 році та 1346 млн. дол. США. Також варто виділити металургійну промисловість приток прямих іноземних інвестицій у 2018 та 2020 роках становить 937,2 та 932,9 млн. дол. США відповідно. Вагомий внесок з боку іноземних інвесторів здійснюється у сферу оптової та роздрібною торгівлі; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів, що становить 867,7 млн. дол. США у 2018 році та 181,1 млн. дол. США у 2020 році. Слід зауважити, що важливою сферою у розрізі ПІ є фінансова сфера та страхування, у 2019 році приток у ПІ становив 1 144,6 млн. дол. США в дану сферу [17].

У зв'язку з кризою 2020 року прослідковується різкий спад ПІ у всіх сферах економіки. Якщо розглядати сферу туризму, яка представлена у звіті Національного Банку як частина категорії «Мистецтво, спорт, розваги та

відпочинок», можна зробити висновок про те, що приток прямих іноземних інвестицій в країну в сферу туризму є досить низьким, хоча ця сфера є досить прибутковою та потребує значних вкладів з боку іноземних інвесторів. Для порівняння у 2019 році ПІІ становить 36,7 млн. дол. США та у зв'язку з пандемією 9,4 млн. дол. США у 2020 році.

Прямі іноземні інвестиції за областями відобразимо у табл. 2.6. У Додатку Б наведемо інформацію щодо прямих інвестицій в Україну за країнами.

Таблиця 2.6

Прямі інвестиції в Україну за областями

	Прямі інвестиції у 2018 році, млн дол. США	Прямі інвестиції у 2019 році, млн дол. США	Прямі інвестиції у 2020 році, млн дол. США
ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ	4 455,0	5 860,0	868,2
Вінницька	63,8	29,4	58,4
Волинська	31,4	40,0	26,3
Дніпропетровська	1 195,2	542,1	475,1
Донецька	310,7	846,9	772,1
Житомирська	74,7	170,8	25,0
Закарпатська	31,0	41,0	54,4
Запорізька	237,3	44,2	74,4
Івано-Франківська	21,6	46,2	226,5
Київська	277,4	393,2	83,1
Кіровоградська	12,6	32,1	1,8
Луганська	92,9	316,0	457,4
Львівська	104,2	251,0	87,1
Миколаївська	28,7	181,9	289,6
Одеська	73,3	139,0	120,0
Полтавська	236,8	490,7	372,7
Рівненська	27,8	175,3	162,2
Сумська	27,4	81,2	21,6
Тернопільська	41,9	42,5	15,4
Харківська	131,3	52,3	81,9
Херсонська	42,5	183,9	75,6
Хмельницька	113,1	37,0	5,7
Черкаська	47,3	149,3	124,4
Чернівецька	1,2	15,3	6,8
Чернігівська	97,7	95,0	119,1
м. Київ	1 758,6	3 560,6	405,4

Джерело: власна розробка автора на основі даних Державної служби статистики

України

2.2. Методи підвищення інвестиційного клімату України для залучення прямих іноземних інвестицій

Зазвичай, інвестиційний клімат розуміється як сукупність факторів зовнішнього середовища, що роблять вплив на процес реалізації інвестиційних ідей і безпосередньо, на економічну ефективність інвестиційної діяльності. Інвестиційна активність в економічному аспекті полягає в тому, що в умовах розвитку ринкових відносин інвестиції є не тільки джерелом прибутку в майбутньому для підприємства, але і несе в собі покращення економічного клімату країни в цілому.

Для оцінки інвестиційної привабливості на державному рівні необхідно оцінити її складові, а саме інвестиційний потенціал та інвестиційні ризики.

На регіональному рівні інвестиційний потенціал розуміється як сукупність економічних, соціальних і географічних властивостей регіону, що мають безпосередню значимість для залучення інвестицій в основний капітал даного регіону.

Враховуються основні макроекономічні характеристики як суму передумов для інвестування в державу, яка залежить від існування різноманітних сфер інвестування, а так само від економічного розвитку.

Інвестиційний потенціал держави складається з наступних складових:

- ресурсно-сировинного (забезпеченість ресурсами);
- трудового (рівень кваліфікації);
- інноваційного (рівень розвитку науки і впровадження нових технологій);
- споживчого (купівельна спроможність);
- фінансового (податкова база і прибутковість підприємств регіону);
- інфраструктурного (географічне положення держави і рівень розвитку її інфраструктури);
- інституціонального (розвиток інститутів ринкової економіки).

Наступною складовою інвестиційної привабливості держави є інвестиційний ризик, обумовлений некомерційними зовнішніми факторами регіонального походження [22].

Інвестиційний ризик обумовлюється наступними приватними ризиками:

- екологічним (екологічна і природна ситуація);
- соціальним (соціальна напруженість);
- економічним (ступінь економічного спаду);
- фінансовим (ступінь збалансованості бюджету і підприємств);
- політичним (узгодженість дій влади в питаннях створення заходів щодо збалансування інвестиційного потенціалу);
- законодавчого (юридичні умови);
- кримінального (рівень злочинності, розміри тіньової економіки).

Існує безліч методів для оцінки інвестиційної привабливості держави. В українській практиці застосовуються такі підходи.

Бухгалтерський підхід. Даний підхід заснований на аналізі внутрішньої інформації про організацію. Для оцінки привабливості виробляють такі розрахунки: оцінку стану грошових коштів, розрахунків та інших активів, оцінку структури джерел коштів, оцінку формування і використання основних засобів та інших необоротних активів, оцінку витрат і запасів.

Ринковий підхід. Будується на базі зовнішньої інформації. Застосовується для проектів компаній, які розмістили свої акції на ринку цінних паперів. Для оцінки привабливості використовують такі показники: загальний дохід на вкладення в акції компанії, ринкова додана вартість на акції компанії, відношення ринкової капіталізації до капіталу, середньозважена вартість капіталу.

Ґрунтується на оцінці зовнішніх і внутрішніх факторів, таких як: коефіцієнт, що зіставляє ціну акції до доходу на акцію, відношення ринкового капіталу до виручки, відношення капіталізації компанії до прибутку до вирахування податку на прибуток, нарахування відсотків по кредиту і

амортизації, будується на оцінці економічного потенціалу, ефективності діяльності та ділової активності, характеристиці бізнес - розвитку.

Економічний потенціал включає в себе частку основних засобів у валюті балансу, коефіцієнт зносу. Паралельно з оцінкою економічного потенціалу роблять розрахунок фінансового стану підприємства, що залежить від оптимального розміщення і якості економічних ресурсів, структури джерел фінансування, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості.

Ефективність діяльності та ділова активність базуються на наступних складових: показниках оборотності капіталу і рентабельності. Ділова активність має на увазі прискорення оборотності оборотних коштів, що звільняє частину грошових коштів, раніше вкладених в запаси.

Характеристика бізнес - розвитку складається з факторів розвитку компанії, банківської історії, рівня управління і ролі акціонерів, ділової репутації та характеристиці ринкового ризику.

Існуючі методи визначення інвестиційної привабливості мають ряд проблем: відсутність єдиного трактування базових понять дослідження, відмінність аналізованих даних, недостатня методологічна розробленість прийомів аналізу, нерегулярність оцінок, недостатнє врахування специфічних регіональних особливостей.

Інвестиційна привабливість оцінюється як певний кількісний показник, що оцінює місце в загальному ряду, проте реального інвестора цікавить не тільки інвестиційний потенціал та інвестиційні ризики, а й їх сукупність, що відбивається в інвестиційному рейтингу.

Для рейтингової оцінки регіональної інвестиційної привабливості використовується економіко-статистичний аналіз, метод багатовимірної середньої, патерн, відносна різниця і сума місць. Підсумковий рейтинг являє собою середнє арифметичне з отриманих оцінок [9].

Для оцінки рейтингової інвестиційної привабливості підприємства оцінюють показники ринкової позиції фірми, фінансового стану, рівня

маркетингу, інформаційної прозорості, інвестиційної вартості та інвестиційного ризику.

Ринкові позиції визначаються часткою підприємства на окремих сегментних ринках і динамікою обсягів продажів, ефективністю маркетингової діяльності, інвестиційної вартістю підприємства.

Фінансовий стан оцінюється за формулою інтегрального показника інвестиційної привабливості. Розрахунок здійснюється на основі бажаних для інвесторів показників прибутковості або платоспроможності.

Рівень маркетингу складається з наступних складових: управління діяльністю (прийняття всіх управлінських рішень з урахуванням ринкової специфіки), формування маркетингової системи і управління попитом.

Всі перераховані вище сукупності характеристик мають критерії оцінки, але основі середньостатистичних показників і з урахуванням регіональних факторів.

За останні кілька років в Україні багато чого покращилося завдяки головному передумові легкості ведення бізнесу, сприятливого середовища для інвестицій та державної співпраці.

Після реформ, спрямованих на захист іноземних інвестицій, Україна стала більш привабливим напрямком для міжнародних інвесторів. У рейтингу «Легкість ведення бізнесу-2019» Україна посідає 71 місце у світі проти 76-го у 2018 році. Прямі іноземні інвестиції сприяють зростанню та зайнятості. Більше того, ріст ВВП в Україні у 2018 році досяг найвищого рівня з 2011 року, перевищивши 3,3 відсотка. Крім того, для європейських інвесторів близькість до ЄС та низькі витрати на робочу силу при відносно високих робочих навичках української робочої сили роблять Україну головною країною, що цікавить [22, с. 218].

Після реформ, спрямованих на захист іноземних інвестицій, Україна стала більш привабливим напрямком для міжнародних інвесторів. У рейтингу «Легкість ведення бізнесу-2019» Україна посідає 71 місце у світі проти 76-го у 2018 році. Прямі іноземні інвестиції сприяють зростанню та зайнятості. Більше

того, ріст ВВП в Україні у 2018 році досяг найвищого рівня з 2011 року, перевищивши 3,3 відсотка. Крім того, для європейських інвесторів близькість до ЄС та низькі витрати на робочу силу при відносно високих робочих навичках української робочої сили роблять Україну головною країною, що цікавить.

Є ще деякі привабливі інвестиційні фактори, що сприяють розширенню інвестиційних зв'язків України: великий потенціал і практично необмежений внутрішній ринок; географічне розташування на перетині основних транспортних шляхів між Європою та Азією; відносно недорогий і в той же час кваліфікований робочий колектив; науковий потенціал; розвинена інфраструктура (порти, аеропорти, залізниці, склади, системи зв'язку та інженерні мережі) тощо.

Прямі іноземні інвестиції (ПІІ), безперечно, є важливим фактором стимулювання економічного зростання в Україні. Дані та аналіз Державної служби статистики України показують, що потоки ПІІ в Україну в 2018 році досягли 2,87 млрд. Доларів США і продемонстрували незначне зростання порівняно з 2017 роком (з 2,51 млрд. Доларів США). Загальний обсяг ПІІ у 2018 році оцінювався у 31,6 мільярда доларів США [17].

Джерела ПІІ мають тенденцію до диверсифікації. Нідерланди є найбільшим інвестором у країні, вклавши в 2018 році 951,5 млн. Доларів США. Незважаючи на конфлікт на сході України, Російська Федерація все ще залишається другим за величиною інвестором у країні, вклавши 495,6 млн. Доларів США. Однак більше половини ПІІ в 2018 році надходили з європейських країн, включаючи Нідерланди, як уже зазначалося, Кіпр, Австрію, Францію, Великобританію та Польщу.

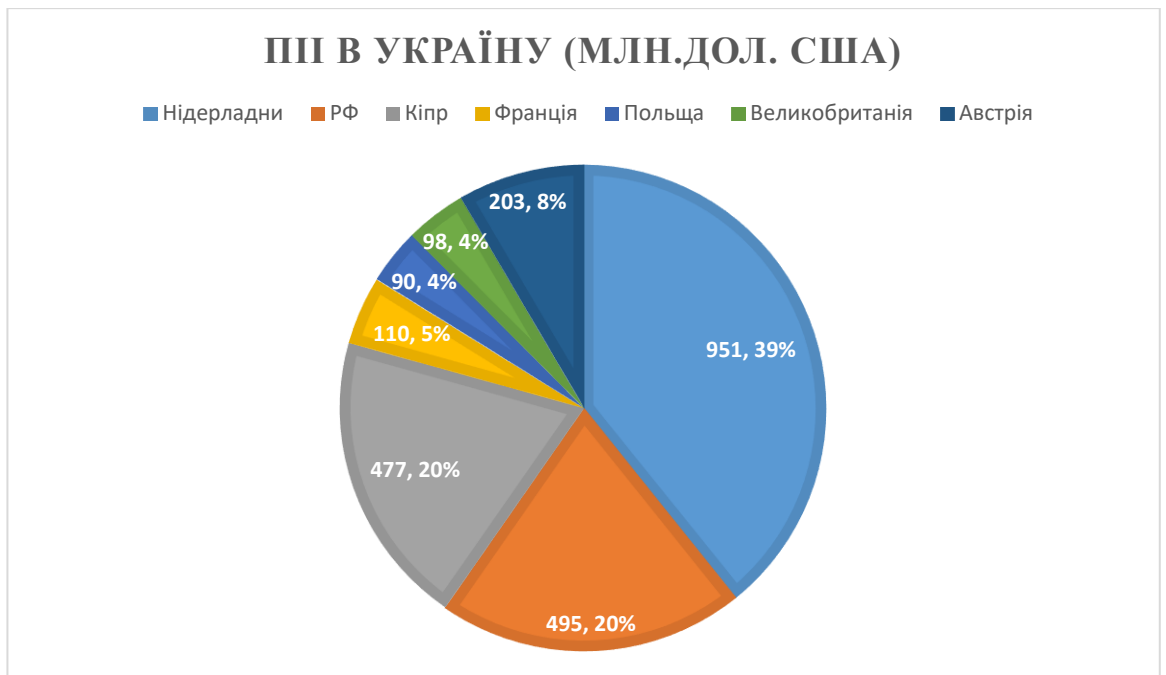

Рис. 2.3 Прямі іноземні інвестиції в Україну

Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України

Аналіз за секторами показує, що понад 40% потоків прямих іноземних інвестицій пов'язані з фінансами та страхуванням - 1215,1 млн. дол. США (42,3%). Провідними секторами залучення ПІ у 2018 році залишаються оптова та роздрібна торгівля, ремонт автомобілів та мотоциклів із 599,4 млн. дол. США (20,9%), операції з нерухомістю - 405,3 млн. Дол. США (14,1%), обробна промисловість - 302,1 млн. дол. США (10,5%), інформаційно-телекомунікаційна галузь - 119,4 млн. дол. США (4,2%) та професійна, науково-технічна діяльність - 93,2 дол. США (3,2%) [17].

На рис. 2.4 відобразимо обсяг ПІІ в Україну станом на 1 січня 2020 року.

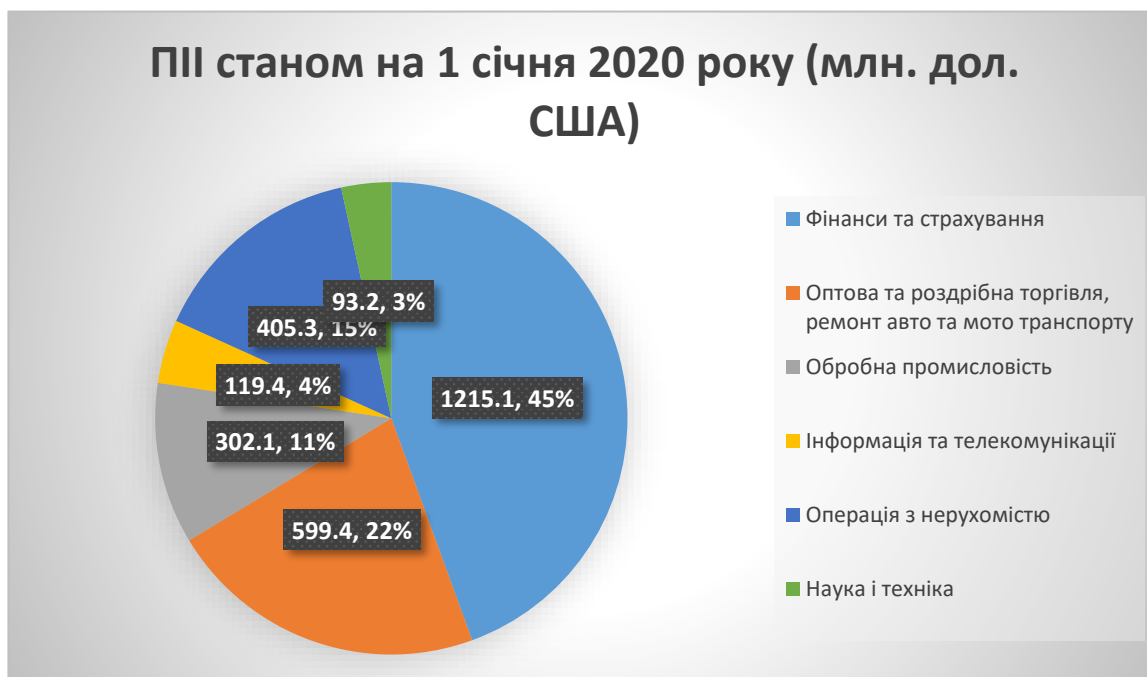

Рис. 2.4 ПІІ станом на 1 січня 2020 року (млн. дол. США)

Джерело: сформовано автором на основі даних Державної служби статистики України

Щоб залучити інвесторів, Україна пропонує багато законодавчих переваг, наприклад, тариф на подачу, внутрішню переробку, пільги для ІТ-спеціалістів тощо. Українська економіка поступово лібералізується і в даний час пропонує один із найпривабливіших економічних кліматів для інвестицій.

До цих галузей, які спостерігали найбільший ріст за останні роки і, таким чином, найцікавіші для інвесторів, належать ІТ-галузь, сільське господарство, автомобільна промисловість, переробна промисловість та сектор відновлюваної енергетики. Тому варто детальніше розглянути кожен галузь і чому доцільно в неї інвестувати.

Українська ІТ-індустрія зазнала найбільшого сплеску зростання за останні 10 років і стала самим серцем більшості інвестицій. У 2018 році ІТ-сектор склав 4% ВВП. Україна має найбільшу галузь ІТ-аутсорсингу та розробки програмного забезпечення в Центральній та Східній Європі.

Поліпшення економічних умов та фінансові стимули стимулюють місцевих та іноземних інвесторів більше інвестувати в українські ІТ-фірми. Наприклад, українські технологічні стартапи залучили рекордні 323 млн. Доларів США у 2018 році. Інвестиції в українську ІТ-галузь зросли на 22% порівняно з 2017 роком. У 2017 році українські високотехнологічні компанії отримали 265 мільйонів доларів США. Це означає, що за останні п'ять років місцеві стартапи залучили загалом 1 млрд. дол. США, що зробило Україну одним із найважливіших напрямків інвестування в Центральній та Східній Європі. Близько 90% фінансування надходить від іноземних інвесторів, причому найбільшу частку вносять американські компанії [17].

Загалом в українській ІТ-галузі зайнято 172 000 людей, щороку випускають 23 000 нових ІТ-спеціалістів. Понад 50% українських технічних спеціалістів працюють у компаніях-аутсорсингах програмного забезпечення [17].

Агробізнес - це суть економіки України. Історично відомий як «житниця Європи», близько 25% високо родючих чорноземів у світі знаходиться в Україні. Країна також є найбільшим у світі експортером соняшникової олії та одним з найбільших експортерів зерна.

Основними сільськогосподарськими продуктами, що посідають Україну серед провідних виробників на світовому ринку, є зернові та кормові культури, включаючи пшеницю, кукурудзу, ячмінь, соняшник, цукрові буряки, тютюн, бобові, фрукти та овочі. Виробляючи 90-100 мільйонів тон зернових культур щорічно, Україна зберігає провідні позиції у світі. З обсягом експорту 50-60 мільйонів на рік країна є третім за величиною експортером зерна у всьому світі [17].

Хоча іноземні інвестори добре знають конкурентні переваги України у сільськогосподарських землях, країна також відома якістю та інноваціями в сільському господарстві в аграрному секторі. Українські агрітех-компанії перебувають на межі розробки рішень, спрямованих на вдосконалення традиційної практики ведення сільського господарства.

Сільське господарство залишається пріоритетом для українського уряду, особливо у світлі підписання Угоди про асоціацію та ПВЗВТ з ЄС. Завдяки своєму величезному потенціалу сільське господарство продовжує залишатися ключовим сектором для інвестицій. В даний час уряд реалізує кілька проектів за сприяння ЄБРР, спрямованих на підтримку стійкого агробізнесу в Україні.

Вже багато років Україна позиціонує себе як місце постачальника для німецької автомобільної промисловості. Географічно більшість міжнародних компаній мають свої місця в західних регіонах України та в основному орієнтовані на експорт. Продаж запчастин становить близько 60% обороту автомобільних комплектуючих.

Враховуючи географічне положення країни, кваліфіковану робочу силу, науковий та промисловий потенціал та розвинену інфраструктуру, українська автомобільна промисловість пропонує широкі можливості для іноземних інвестицій.

Україна також заявила про намір залучити до країни виробників електромобілів. За словами чиновників, потенційні інвестори готові працювати і чекають деяких законодавчих змін. І поки тривають переговори, іноземні заводи з виробництва автомобільних компонентів ростуть як гриби в Україні. Автомобільні заводи, що працюють в Україні, належать німецьким, японським, австрійським та французьким виробникам та ряду інших компаній.

Той факт, що все більша кількість іноземних виробників передає свої виробничі потужності Україні, безумовно, свідчить про якість української робочої сили та стабільне середовище ведення бізнесу.

Логістично добре пов'язана зі світовим ринком, Україна має величезний потенціал у переробній промисловості. Зокрема, слід звернути увагу на відносно дешеву кваліфіковану робочу силу, вигідне географічне положення, що межує з Європейським Союзом, великий логістичний потенціал, вигідні положення українського митного законодавства та постійне поліпшення ділового клімату.

Зокрема, поєднання сприятливого географічного положення - односторонньої поїздки на вантажівці з Європи, величезного логістичного потенціалу, Угоди про

асоціацію між Україною та ЄС, відносно недорогого робочий колектив та вигідних положень українських митних правил робить країну привабливою базою для внутрішньої переробки - митна процедура тимчасового ввезення іноземних товарів на митну територію України на строк до одного року.

Законодавчі норми внутрішньої переробки в Україні дають іноземним компаніям безліч можливостей скористатися перевагами географічного положення України. Незважаючи на те, що правове регулювання режиму внутрішньої переробки в Україні все ще потребує реформування, багато іноземних компаній успішно користуються цією можливістю для співпраці з місцевими виробничими партнерами або вже створили власні виробничі потужності для переробки товарів.

Вхідний (так званий «зелений») тариф в Україні є одним з найвищих у світі, що робить інвестиції в цей сектор дуже привабливими. В останні роки українські тарифи на закупівлю залучили міжнародних інвесторів і породили серед них багато позитивного галасу. Подавальний тариф встановлений у євро до 2030 року. Україна досягла амбіційної мети - до 2035 року виробляти 25 відсотків енергії з відновлюваних джерел.

За офіційними даними уряду, відновлювана енергетика в Україні все ще зростає. Сприятливі географічні умови України з її інтенсивним сонячним випромінюванням, достатньою швидкістю вітру та зручною для інвесторів законодавчою базою дозволяють розвивати масштабні проекти з відновлюваної енергетики в Україні, що робить галузь відновлюваної енергетики однією з найбільш привабливих галузей для інвестицій. Більше того, країна має величезний потенціал у виробництві електроенергії з біогазу.

У 2018 році інвестиції у галузі відновлюваної енергетики склали близько 730 мільйонів євро. У 2018 році в Україні були встановлені електростанції, що виробляють електроенергію з відновлюваних джерел енергії загальною потужністю 813 МВт, що майже в 3 рази перевищує показники попереднього року. Зокрема, на сонячні фотоелектричні (PV) електростанції припадало 646 МВт, на вітроелектростанції - 68 МВт, на біоелектростанції - ще 13 МВт, а нові

гідроелектростанції - 4 МВт. Більше того, повідомлялося, що низка основних іноземних інвесторів розпочали реалізацію 104 проектів відновлюваної енергетики в Україні. Загальний обсяг інвестицій у галузь повинен становити близько 4 мільярдів євро. Зокрема, проекти відновлюваної енергетики в Україні будуть реалізовувати фінські, датські та німецькі компанії.

Слід зазначити, що в березні 2018 року найбільша в Україні та третя за величиною в Європі сонячна електростанція з встановленою потужністю 200 МВт почала виробляти зелену електроенергію. Проект, що фінансується на 100% за рахунок коштів приватних інвесторів, був реалізований менш ніж за рік.

Крім того, з 1 січня 2020 року, тарифи на подачу буде частково замінено на «зелені» аукціони, щоб забезпечити оптимальну підтримку виробників відновлюваної енергії та збалансувати ринок електроенергії.

Як і прогнозувалось, і про що зараз свідчать результати перших тендерів, зміни, внесені Законом України про концесії, викликали зростаючий інтерес іноземних інвесторів до масштабних інфраструктурних проектів в Україні. Два пілотні тендери на концесію морських портів Херсон та Оліва були розпочаті восени 2019 року. За даними Міністерства інфраструктури України, концесія є однією з ключових стратегій як підвищення ефективності поточної інфраструктури в Україні, так і залучення приватних інвестицій.

Переможцем концесійного тендеру в порту Херсон є грузино-швейцарський консорціум, тоді як тендер на концесію Olvia виграла катарська операційна компанія.

Очікується, що більш прозора процедура концесії буде корисною для всіх включених сторін, тобто для інвестора, держави та місцевої громади.

Серйозні зусилля з дерегуляції, зроблені нещодавно, суттєво ліквідували бюрократію. В Україні бізнес і громадяни вже отримують корисні наслідки від реформи децентралізації, що транлюється, трансформації місцевого самоврядування, яка розпочалася у 2014 році.

Широкомасштабні заходи з дерегуляції та децентралізації спрямовані на дерегуляцію підприємницької діяльності, гармонізацію українського

законодавства із законодавством ЄС та залучення як іноземних, так і внутрішніх інвестицій.

Основні зусилля з дерегуляції включали передачу послуг реєстрації від Міністерства юстиції місцевим органам влади та приватному сектору, спрощення реєстрації прав власності, зменшення кількості дозволів, погоджень та ліцензій, а також кількості сертифікатів, спрощення податкової адміністрації тощо. Очікується, що заходи дерегуляції матимуть широкі наслідки, які зроблять державне управління прозорим та гнучким.

В Україні відбуваються позитивні зміни, і зараз проводяться широкомасштабні реформи, щоб зробити країну простішою для ведення бізнесу. Тепер бізнес можна зареєструвати лише за кілька днів. Більше того, у 2016 році реєстрацію бізнесу було спрощено завдяки відкриттю сервісного центру, що надає широкий спектр послуг - реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та нерухомості.

Створюючи бізнес в Україні, іноземні інвестори можуть вибирати з широкого кола міжнародно визнаних бізнес-структур, таких як товариства з обмеженою відповідальністю, акціонерні товариства, представництва іноземних юридичних осіб, спільні підприємства та індивідуальні підприємці. Вибір правильної правової форми слід робити залежно від конкретної ситуації та потреб бізнесу інвестора.

Для іноземних громадян, які бажають інвестувати в Україну, є цілий ряд варіантів, зокрема:

- відкриття інвестиційного рахунку в одному з українських банків та здійснення переказу на нього іноземної валюти з-за кордону;
- здійснення прямого переказу іноземних коштів на поточний рахунок громадянина України з-за кордону;
- продаж іноземної валюти, зарахованої на інвестиційний рахунок, та перерахування виручки від продажу іноземної валюти в гривнях на інвестиційний рахунок з метою здійснення іноземної інвестиції;

- інші варіанти, передбачені Положенням НБУ № 280 Про іноземні інвестиції в Україну (2005) [2].

Загалом, прогноз для української економіки позитивний, оскільки зростає приплив прямих іноземних інвестицій, збільшується експорт та покращується діловий клімат. Найшвидший розвиток за останні роки спостерігається в ІТ-галузі, сільському господарстві, автомобільній промисловості, переробній промисловості та секторі відновлюваних джерел енергії. Очікується, що розвиток триватиме і в наступні роки, хоча інвесторам слід ретельно оцінювати секторні ризики. Маючи всі належні інгредієнти, Україна стає привабливим місцем для міжнародних інвесторів. Незважаючи на низку проблем, донори та інвестори оцінюють готовність уряду та суспільства перетворити Україну на динамічну ринкову економіку.

2.3 Заходи держави для залучення іноземних інвестицій

Правова система в Україні базується на цивільній системі кодифікованих законів, прийнятих парламентським органом, Верховною Радою. Контракти, пов'язані з іноземними інвестиціями, підпадають під юрисдикцію системи спеціалізованих господарських судів. Як правило, Закон про іноземні інвестиції передбачає, що суперечка між іноземним інвестором та державою Україна повинна вирішуватися в українських судах, якщо інше не передбачено міжнародними договорами.

Частково через суперечності в сукупності законів, що регулюють інвестиційну та комерційну діяльність в Україні, та постійні проблеми з корупцією, іноземним інвесторам складно розглядати справи в українських судах і часто звертатися до арбітражу за межі країни.

Антимонопольний комітет України (АМКУ) є українським державним органом захисту економічної конкуренції. Функції АМКУ включають розслідування та притягнення до кримінальної відповідальності за антиконкурентну поведінку, надання дозволів на злиття та поглинання, розгляд заяв

щодо порушень державних закупівель як апеляційного органу, моніторинг системи державної допомоги, захист конкуренції в уряді та формулювання конкурентної політики.

Чинне законодавство дозволяє законно відчужувати майно у певних кримінальних провадженнях або у випадках невиконання інвестиційних зобов'язань під час процедур приватизації. Крім того, Закон «Про правовий режим воєнного стану» та Закон «Про конфіскацію майна під час правового режиму воєнного стану» дозволяють добровільну або примусову експропріацію для військових цілей з компенсацією, що надається або негайно, або після скасування «особливого режиму /військовий стан».

Україна є Стороною як Міжнародної конвенції про врегулювання інвестиційних суперечок між державами та громадянами інших держав (ICSID), так і Нью-Йоркської конвенції 1958 року про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень. 20 жовтня 2015 року уряд України подав офіційне повідомлення ООН, зазначивши, що здатність України виконувати свої зобов'язання за Нью-Йоркською конвенцією на окупованих територіях Криму, Донецька та Луганська обмежена і не гарантована доти, доки Україна не відновить ефективний контроль з Російської Федерації [21, с. 83].

Порядок визнання та виконання іноземних арбітражних рішень в Україні регулюється такими законодавчими актами:

Закон про міжнародний комерційний арбітраж (ICAL, 1994). ICAL - це майже буквальний переклад Типового закону ЮНСІТРАЛ.

ГПК України [1] (ЦПК, 2004). Відповідно до статті 390 ЦПК українські суди забезпечують виконання рішень іноземних судів за умови, що: визнання та виконання передбачені міжнародним договором, ратифікованим Верховною Радою; або на основі принципу взаємності за спеціальною угодою з іноземною державою, рішення суду якої буде виконуватися в Україні.

Багато двосторонніх інвестиційних договорів України визнають обов'язковий міжнародний арбітраж інвестиційних суперечок. Претензії американського інвестора за двостороннім інвестиційним договором між США

та Україною рідкісні. Посольство відстежує суперечки лише на прохання американських підприємств чи приватних осіб, які беруть участь у справі, і не може надати вичерпну кількість усіх інвестиційних суперечок, що стосуються американських або інших іноземних інвесторів в Україні. Однак такі суперечки є суттєвою проблемою як фактично, так і з точки зору сприйняття громадськістю. На початок 2019 року Посольство відстежувало приблизно 20 активних суперечок, деякі дуже тривалі. Повертаючись 10 років тому, посольство відстежило майже 100 суперечок, пов'язаних із американським бізнесом або приватною особою. Більшість суперечок пов'язані з митними та податковими питаннями або корпоративними рейдами.

ICAL обмежує юрисдикцію міжнародних арбітражних судів цивільно-правовими спорами, що виникають внаслідок міжнародних економічних операцій (за умови, що комерційне підприємство принаймні однієї сторони існує за межами України), суперечками між міжнародними організаціями та підприємствами з іноземними інвестиціями в Україні та внутрішньо фірмовими спорами ці підприємства. ICAL не стосується арбітражних рішень, винесених проти уряду.

В Україні відбуваються позасудові дії проти іноземних інвесторів у формі офіційних актів державного управління (наприклад, необґрунтовані перевірки, розслідування, штрафи) та нелегітимні дії приватних сторін (наприклад, рейдерство підприємств). Український уряд визначив пріоритетом поліпшення ділового середовища, припинення рейдерських операцій та залучення більшої кількості іноземних інвестицій. У 2019 році парламент України ухвалив законодавство, спрямоване на припинення рейдерства: Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України про захист майнових прав» та «Про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів про протидію рейдерству».

Закон про третейські суди (2004 р.) Передбачає, що сторони можуть передавати більшість своїх комерційних або цивільно-правових спорів до третейських судів, які є недержавними органами. Стаття 51 передбачає, що

рішення вищезазначених третейських судів є остаточними, а стаття 57 передбачає, що вони можуть підлягати обов'язковому виконанню через компетентний державний суд.

Міжнародний комерційний арбітражний суд України (ICAC) та Морська арбітражна комісія при Торгово-промисловій палаті України додані до ICAL, який сам по собі є майже прямим перекладом типового закону UNCITRAL. ICAL розподіляє функції арбітражної допомоги та нагляду між окружними судами та Президентом Торгово-промислової палати України як для спеціальних, так і для інституційних арбітражів. Місцеві суди зобов'язані визнавати та виконувати арбітражні рішення за кордоном згідно з ICAL та КПК відповідно до зобов'язань України згідно з ICSID та Нью-Йоркською конвенцією 1958 р. Однак надійність, послідовність та своєчасність виконання невідомі.

Український уряд визначив залучення інвестицій головним пріоритетом. В рамках цих зусиль Україна впродовж останніх місяців запровадила різні інвестиційні стимули. Зараз Україна пропонує урядового менеджера для кожного інвестора, який інвестує 100 мільйонів доларів США або більше. Менеджер буде доступний цілодобово та без вихідних, щоб допомогти інвестору в скороченні бюрократичної діяльності та усуненні перешкод для ведення бізнесу. Інвестор також матиме угоду про прямі інвестиції з національним урядом, яка дозволяє інвесторам проводити міжнародний арбітраж за порушення прав власності. Крім того, будь-який інвестор, який інвестує 10 мільйонів доларів США або більше у масштабний приватизаційний проект, не повинен буде сплачувати податки на прибуток протягом п'яти років. Уряд також розпочав програму, яка пропонує позики українським мікро- та малим підприємствам за пільговими ставками в п'ять.

Попередні стимули, такі як щедрі норми амортизації для більшості основних фондів, включаючи основні засоби та обладнання для інвесторів, все ще діють. Більше того, іноземні інвестори все ще звільняються від митних зборів за будь-який внесок в натуральній формі, що ввозиться в Україну для статутного фонду компанії. Діють деякі обмеження, і мито повинно бути сплачене, якщо

підприємство продає, передає або іншим чином розпоряджається майном. Уряд не має практики спільного фінансування проектів прямих іноземних інвестицій, а видача державних гарантій є рідкістю і підлягає бюджетним обмеженням.

Український уряд заохочує іноземні портфельні інвестиції в Україні, але ринок капіталу недостатньо розвинений. Ринок капіталу України складається з двох окремих секторів: фондового ринку та товарного ринку. Ліквідність обмежена, а інвестори мають обмежені можливості інвестування. Фондовий ринок включає десять фондових бірж та розрахунковий центр. Державні облігації складають 95 відсотків торгів. Перераховано кілька корпоративних цінних паперів, але обсяг їх торгів не є незначним. Тільки торговці цінними паперами, які мають ліцензію на Україну, можуть здійснювати операції з цінними паперами, хоча винятки є обмежені. У січні 2020 року китайська Бохайська товарна біржа придбала 49,9% акцій однієї з провідних фондових бірж України - АТ «ПФТС». Товарний ринок в Україні не має прозорої нормативної бази.

Регулятору українського ринку капіталу, Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку, не вистачає фінансової та операційної незалежності, а отже, Україна не є підписантом Багатостороннього меморандуму про взаєморозуміння щодо консультацій та співпраці та обміну інформацією Міжнародної організації цінних паперів Комісії. Законодавство щодо посилення незалежності Комісії з цінних паперів було подане до парламенту, але ще не прийнято. У листопаді 2019 р. Україна прийняла так званий «спліт» закон, який регулює сектор небанківських фінансових послуг. Відповідно до закону, Національний банк України здійснюватиме нагляд та регулювання страхового ринку, лізингових та факторингових компаній, кредитних спілок, кредитних бюро, ломбардів та інших фінансових компаній, тоді як Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку регулюватиме приватні фонди, зокрема: пенсійні фонди, фінансування будівництва та операції з нерухомістю. Закон передбачає перехідний період до 30 червня 2020 року.

Україна має обмеження щодо платежів і переказів для поточних міжнародних операцій. Однак законодавство, прийняте у 2018 році щодо валютного регулювання, набуло чинності в лютому 2019 року, що почало послаблювати деякі з цих обмежень. Поточна лібералізація валюти, поряд із законодавчим та регуляторним реформуванням, повинна сприяти іноземним інвестиціям у цінні папери, у тому числі корпоративні. Кредит переважно розподіляється на ринкових умовах, і іноземні інвестори можуть отримати кредит на місцевому ринку за допомогою різноманітних кредитних інструментів, хоча процентні ставки залишаються високими. Середовище кредитного ринку давно не має прозорості; застосування ключових законів та нормативних актів було слабким; а інвестори, як вітчизняні, так і іноземні, продовжують стикатися зі значною невизначеністю.

Національний банк України (НБУ) у 2019 році продовжував лібералізувати валютний контроль та обмеження щодо репатріації коштів, які були введені для стабілізації українського валютного ринку під час економічної кризи 2014 року. У лютому 2019 року набув чинності Закон «Про валюту та валютні операції», який ознаменував початок найбільш радикального перегляду валютного середовища в країні за понад чверть століття. Відповідно до нового закону, фізичні особи можуть купувати іноземну валюту в Інтернеті та за рахунок кредитних грошей. Фізичні особи можуть щороку переказувати за кордон до 50 000 євро (55 000 доларів США), при цьому щоденний ліміт з 1800 доларів збільшується до 5500 доларів США. Незважаючи на те, що багато обмежень для операцій з іноземною валютою послаблені, нові правила все ще вимагають від українських банків перевірки більшості операцій в іноземній валюті [24].

13 лютого 2021 року набув чинності Закон України № 1116-IX «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» від 17 грудня 2020 року («Закон») [3]. Цей Закон спрямований на залучення в Україну іноземних інвестицій високої вартості та визначає основні правила та гарантії реалізації інвестиційних проектів.

Український або іноземний інвестор може реалізувати інвестиційний проект в наступних галузях:

- переробна промисловість (крім виробництва та обігу тютюнових виробів, алкогольної продукції);
- видобуток для подальшої переробки та / або переробки корисних копалин (крім вугілля, нафти і газу);
- управління відходами;
- транспорт, складування;
- поштова та кур'єрська діяльність, логістика;
- освітня, дослідницька та технічна діяльність;
- охорона здоров'я;
- мистецтво, культура, спорт, туризм та курортний відпочинок.

Інвестиційний проект може бути реалізований шляхом будівництва, модернізації, технічного і / або технологічного переозброєння інвестиційного призначення, придбання для нього необхідного обладнання та комплектуючих, а також може передбачати будівництво допоміжної інфраструктури.

Інвестиційний проект та подальшу спеціальну інвестиційну угоду повинен відповідати наступним вимогам:

- сума інвестицій повинна перевищувати 20 мільйонів євро;
- термін реалізації інвестиційного проекту не повинен перевищувати 5 років з дати укладення Угоди.
- загальна вартість державної підтримки реалізації інвестиційного проекту не повинна перевищувати 30% від суми, вкладеної в проект.
- в рамках інвестиційного проекту має бути створено не менше 80 нових робочих місць, середня заробітна плата яких не менше ніж на 15 відсотків вище середньої заробітної плати за відповідною діяльністю в регіоні.

Державна підтримка інвестиційних проектів може мати такі форми:

Податкові пільги, такі як: (і) звільнення від митних зборів і ПДВ на обладнання, що ввозиться інвестором в Україну для реалізації інвестиційного проекту, і (ii) звільнення інвестора від корпоративного прибуткового податку на

п'ять років. Законопроект про звільнення від прибуткового податку і ПДВ знаходиться на розгляді Верховної Ради України і, як очікується, буде прийнятий на найближчому засіданні.

Звільнення обладнання і комплектуючих від імпорتنих мит.

Право користування (оренди) земельної ділянки, що перебуває у державній або комунальній власності, для реалізації інвестиційного проекту, а також право інвестора на придбання зазначеної земельної ділянки після закінчення терміну дії Договору.

Будівництво за рахунок стану об'єктів допоміжної інфраструктури (автомобільних доріг, ліній зв'язку, тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерних комунікацій), необхідних для реалізації інвестиційного проекту.

Щоб подати заявку на підтримку кваліфікованого інвестиційного проекту, інвестор повинен подати заявку і підтверджуючі документи в спеціальний державний орган або орган місцевого самоврядування (для регіональних проектів). У разі затвердження інвестиційного проекту Кабінет Міністрів України або місцева рада укладає договір, що встановлює умови та порядок реалізації проекту. Інвестиційний договір можна укласти тільки з інвестором, у якого є юридична особа, зареєстрована в Україні. Якщо іноземний інвестор буде реалізовувати інвестиційний проект, йому необхідно створити в Україні юридичну особу, 100% акцій (часток) якого буде належати такому іноземному інвестору.

Уряд має від трьох до шести місяців на розгляд заявки та укладення Угоди.

Заявку на реалізацію інвестиційного проекту не можуть подати:

Українські або іноземні юридичні особи, які:

- зареєстровані або контролюються резидентами Російської Федерації або країн ФАТФ;
- в Україні застосовуються спеціальні економічні або інші обмежувальні заходи (санкції);
- в процесі процедури банкрутства, ліквідації або реорганізації;
- мати заборгованість по податках на дату подачі заявки;

- зареєстровано в країнах (або територіях), класифікованих як офшорні зони;
- некомерційні підприємства, установи та організації;
- державні і муніципальні підприємства, в яких більше 50% часткою (часткою участі) в статутному капіталі належить державі або територіальним спільноті.

В Офісі Президента України вважають, що цей Закон допоможе відновити інвестиційну діяльність в Україні після кризи 2020 року.

Висновки до розділу 2

Таким чином, прямі іноземні інвестиції (ПІІ) - це в основному довгострокові інвестиції, зроблені в підприємства (розташовані за кордоном) і забезпечують участь інвестора в управлінні і контролі підприємства.

ПІІ націлені на отримання максимальної віддачі від капіталу, прибутку від бізнесу, прямих і непрямих вигод від контролю над фірмою. За допомогою іноземних інвестицій можна поліпшити економічний розвиток країни, стимулювати конкурентоспроможність, збільшити кількість нових робочих місць, отримати нові технології виробництва і управління, стимулювати експорт. Інвестиції також є джерелом капіталу і валютної виручки.

Інвестиції в Україну можливі при:

- покупці частки в існуючому підприємстві;
- створення нових філій або підприємств, які будуть повністю належати іноземним інвесторам;
- внутрішньо фірмові злиття і поглинання;
- стратегічне партнерство;
- за допомогою дозволу на використання української землі і її природних багатств.

Для поліпшення інвестиційного клімату в Україні, перш за все, необхідні фінансова і політична стабільність і ефективна боротьба з корупцією. Ємність і

доступність місцевого ринку, можливість консолідації на перспективних ринках, стабільне законодавство, наявність пільг для іноземних інвесторів, відносний рівень добробуту і купівельна спроможність населення також є важливими аспектами для прийняття рішень інвесторами.

Загалом, прогноз для української економіки позитивний, оскільки зростає приплив прямих іноземних інвестицій, збільшується експорт та покращується діловий клімат. Найшвидший розвиток за останні роки спостерігається в ІТ-галузі, сільському господарстві, автомобільній промисловості, переробній промисловості та секторі відновлюваних джерел енергії. Очікується, що розвиток триватиме і в наступні роки, хоча інвесторам слід ретельно оцінювати секторні ризики. Маючи всі належні інгредієнти, Україна стає привабливим місцем для міжнародних інвесторів. Незважаючи на низку проблем, донори та інвестори оцінюють готовність уряду та суспільства перетворити Україну на динамічну ринкову економіку.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна сказати, що питання залучення іноземних інвестицій займає особливе місце в системі чинників економічного зростання держави.

По-перше, визначаються сутність і значення іноземних інвестицій в інвестиційному процесі економіки країни. Іноземні інвестиції - це вкладення іноземних інвесторів в підприємницьку та іншу діяльність з метою отримання доходу.

По-друге, охарактеризовано вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток приймаючої країни. Відзначається, що прямі іноземні інвестиції (ПІІ) є ключовим джерелом зростання в багатьох країнах з перехідною економікою.

По-третє, визначено особливості формування та змісту механізму залучення іноземних інвестицій в економіку України. Забезпечити приплив прямих іноземних інвестицій в економіку України в масштабах і структурі, що відповідають зростаючим потребам і інтересам країни, а також національним і регіональним пріоритетним цілям, неможливо без вдосконалення організаційно-економічного механізму їх регулювання та участь.

По-четверте, оцінювався вплив факторів інвестиційного середовища та клімату на інвестиційні процеси. Досягнення високого рівня інвестиційної привабливості - складний і часто дуже трудомісткий процес, що вимагає в деяких випадках серйозної мобілізації зусиль.

По-п'яте, вивчається динаміка інвестицій в економіку України. В цілому можна виділити наступні особливості залучення іноземних інвестицій в українську економіку на сучасному етапі: стабільне зниження позицій України в глобальній інвестиційному середовищі, пов'язане зі збільшенням боргового навантаження на бюджет, виснаженням міжнародних резервів; незначні обсяги іноземних інвестицій і скорочення їх припливу в вигляді прямих іноземних інвестицій (статутного капіталу) і ін.

По-шосте, аналіз структури залучених іноземних інвестицій в економіку України. Аналіз структури прямих іноземних інвестицій за країнами-інвесторами і по секторах економіки показав, що найбільший приплив іноземних інвестицій за їх частці припадає на такі країни, як Кіпр, Німеччина, Нідерланди, Російська Федерація, Австрія, Великобританія, Незаймана. Острови (Великобританія), Франція і Швейцарія.

По-сьоме, опис проблем залучення іноземних інвестицій в економіку України на сучасному етапі. Основна проблема в сфері іноземних інвестицій - це стійка тенденція до зниження іноземних інвестицій в економіку України.

По-восьме, описані принципи формування ефективного фінансового механізму залучення іноземних інвестицій в економіку України та її складові.

По-дев'яте, уточнені перспективи розвитку механізму залучення іноземних інвестицій в економіку України.

Прямі іноземні інвестиції можуть служити механізмом підвищення конкурентоспроможності України в світовій економіці за рахунок використання існуючих конкурентних переваг і впровадження нових. Важливою умовою збільшення припливу прямих іноземних інвестицій є реалізація державної політики, спрямованої на створення стабільних умов для функціонування іноземних інвесторів в національній економіці. Досягнення цієї мети сприятиме підвищенню національної конкурентоспроможності та більш активної інтеграції нашої країни в міжнародну економічну систему.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України: Законодавство України станом на 15.05.2021 рік (Дата звернення: 29.05.2021) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про інвестиційну діяльність: Законодавство України станом на 13.02.2021 рік (Дата звернення: 29.05.2021) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
3. Про державну підтримку інвестиційних проєктів із значними інвестиціями в Україні: Законодавство України станом на 17.12.2020 рік. (Дата звернення: 29.05.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству: Законодавство України станом на 05.12.2019 рік (Дата звернення: 30.05.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20#Text>.
5. Про правовий режим воєнного стану: Законодавство України станом на 26.05.2018 рік (Дата звернення: 30.05.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
6. Про передачу, примусове відчуження або вилучення майна в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану: Законодавство України станом на 23.04.2021 рік (Дата звернення: 30.05.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4765-17#Text>.
7. Постанова КМУ «Про утворення Української державної інноваційної компанії» (**Втратила чинність**, дата звернення: 30.05.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/654-2000-%D0%BF#Text>.
8. Постанова КМУ «Про утворення державного підприємства «Державна інвестиційна компанія» (Дата звернення: 30.05.2021) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2010-%D0%BF#Text>.
9. Постанова НБУ «Про врегулювання питань іноземного інвестування в Україну» (Дата звернення: 30.05.2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0947-05#Text>.

10. Базилевич В.Д., Базилевич К.С., Баластрик Л.О. Макроекономіка: Підручник. Київ: Знання, 2017. 703 с.
11. Базилінська О.Я. Макроекономіка: Навчальний посібник. – 2-ге видання, виправлене. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. 442 с.
12. Бережна І.Ю. Поняття та роль інвестиційної діяльності та інвестиційного процесу на сучасному етапі економічного розвитку. Науковий вісник ЧДДЕУ. 2016. №1(9). С. 86-91.
13. Бортнікова Н., Бортніков О. Аналіз інвестиційної діяльності в Україні. Фінансовий ринок України. 2020. №11. 35-38.
14. Вакалюк В.А. Правове забезпечення державного регулювання інноваційної діяльності в Україні. Вісник Житомирського державного технологічного університету. 2016. № 1(75). С. 66–69.
15. Герзанич В.М. Основні недоліки та проблеми залучення іноземних інвестицій в Україні. Ефективна економіка. 2014. №4. С. 43–48.
16. Грицаєнко Г. Інвестиційна привабливість України / Грицаєнко Г., Грицаєнко М. 2017. № 1. С. 80–93.
17. Державна служба статистики України: офіційний сайт (Дата звернення: 29-31.05.2020). URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
18. Державне регулювання економіки : підруч. для студ. вищ. навч. закл. В. М. Гриньова, М. М. Новікова. Харківський національний економічний ун-т. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2017. 736 с.
19. Захарін С. Фінансові інструменти активізації інвестиційної та інноваційної діяльності. 2020. №12. С.48 - 58.
20. Інвестування: Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2017. – 336 с.
21. Кобушко, І.М. Основні напрямки державного регулювання інвестиційного ринку України в умовах глобалізаційних процесів. Текст. Механізм регулювання економіки. 2015. № 1. С. 79-87.

22. Куянова О.Ю. Основні напрями підвищення ефективності інвестиційної діяльності. Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. 2019. №1(4). С. 218-221.
23. Міністерство фінансів України: офіційний сайт (Дата звернення: 29-31.05.2021). URL: <http://minfin.gov.ua>.
24. Національний Банк України. Офіційне інтернет-представництво (Дата звернення 29-31.05.2020). URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=29318281>.
25. Остапюк Б.Я. Особливості розвитку промисловості України в сучасних умовах. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2018. № 62. С. 45–52.
26. Промисловість України: тенденції, проблеми, перспективи: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2017. 320 с.
27. Ривак О.С. Інвестиційна діяльність в Україні. Студентський науковий вісник. 2019. №1. С. 228-240.
28. Свистун Л.А., Мороховець І.О Перспективи іноземного інвестування в економіку України у контексті загроз її економічній безпеці. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 18. С. 483–489.
29. Скірка Н.Я. Стимулювання інвестиційної діяльності як чинник оптимізації структури економіки країни: теоретичні та практичні аспекти. Науковий вісник НЛТУ України. 2018. № 18(6). С.205-213.
30. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. Науковий вісник НЛТУ України. 2009. №19.3. С. 131–139.
31. Федоров Р. Як залучати прямі іноземні інвестиції: практ. посіб. Київ: ПРООН, 2018. С. 13–21.
32. Хорошковський В.І., Юрчишин В.В. Інвестиційна потреба лібералізації та розвитку / В.І. Хорошковський, В.В. Юрчишин. Статистика України. 2018. № 1. С. 23–26.

33. Agnihotri, An. Study of Linkages Between Outward Foreign Direct Investment (OFDI) and Domestic Economic Growth: an Indian Perspective *Financial Markets, Institutions and Risks*, 3(1), P. 43-49.
34. Aslam, M. A. Does the Percentage of Investment Grades Given by Rating Agencies Impact their Market Share? / Aslam, M. A. // *Financial Markets, Institutions and Risks*, 4(1), P. 5-31.
35. Bhowmik, D. Financial Crises and Nexus Between Economic Growth and Foreign Direct Investment. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 2(1), P. 58-74. DOI: 10.21272/fmir.2(1). P. 58-74.2018.
36. Caves, R. E. (1971), "International Corporations: The Industrial Economics of Foreign Investment", *Economica*, vol.43, pp. 1–27.
37. Dunning J.H. (1993), "Multinational Enterprises and Global Economy", Addison – Wesley Publishing Company, Wokingham, UK.
38. Hymer, Stephen H. (1976), *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*, MIT Press, Cambridge, UK.
39. Marcel, D. T. Am. Impact of the Foreign Direct Investment on Economic growth on the Re-public of Benin. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 3(2), P. 69-78.
40. Meresa, M. The Effect of Strategic Management Practices on the institutional Performance; the case of Dedebit credit and saving institution in Eastern Tigray. *Socio-Economic Challenges*, 3(3), P. 80-97.
41. Nguedie, Y. H. N. (2018). Corruption, Investment and Economic Growth in Developing Countries: A Panel Smooth Transition Regression Approach *Socio-Economic Challenges*, 2(1), P. 63-68. DOI: 10.21272/sec.2(1). P. 63-68.
42. Palienko, M. The Impact of Social Factors on Macroeconomic Stability: Empirical Evidence for Ukraine and European Union Countries. *Socio-Economic Challenges*, 2(1), 103-116. DOI: 10.21272/sec.2(1).103-116.
43. Pavlyk, V. Assessment of green investment impact on the energy efficiency gap of the national economy. *Financial Markets, Institutions and Risks*, 4(1), P. 117-123.

44. Singh, SN Population Growths and Socio-Economic Development: An Analysis of Mettu Town of Ethiopia. *Socio-Economic Challenges*, 3(1), P. 52-63.
45. Subeh, M. A., Modeling efficiency of the State Financial Monitoring Service in the context of counteraction to money laundering and terrorism financing. *Socio-Economic Challenges*, 1(2), P. 39-51

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Прямі інвестиції в Україну: операції за видами економічної діяльності за період з 2018 по 2020 роки

	Код за видом економіч ної діяльност і	Прямі інвестиції у 2018 році, млн. дол. США	Прямі інвестиції у 2019 році, млн. дол. США	Прямі інвестиції у 2020 році, млн. дол. США
ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ		4 455,0	5 859,8	868,2
СІЛЬСЬКЕ, ЛІСОВЕ ТА РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО	А	12,2	41,7	4,3
ПРОМИСЛОВІСТЬ	В+С+D+ Е	2 228,6	2 525,5	1 313,4
ДОБУВНА ПРОМИСЛОВІСТЬ І РОЗРОБЛЕННЯ КАР'ЄРІВ	В	794,0	1 149,5	380,8
ПЕРЕРОБНА ПРОМИСЛОВІСТЬ	С	1 466,9	741,5	1 346,0
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	10 - 12	325,6	408,7	438,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13 - 15	16,7	11,8	7,3
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16 - 18	47,5	82,1	69,6
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19s	66,3	55,9	69,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	69,2	553,6	830,8
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	25,5	52,7	16,5
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	22, 23	58,9	271,1	32,1
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім виробництва машин і устаткування	24, 25	937,2	797,2	932,9
Машинобудування, крім ремонту і монтажу машин і устаткування	26 - 30	128,7	177,6	72,6
Виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	31 - 33	24,7	37,1	10,1

Продовження таблиці

-	Код за видом економіч ної діяльност і	Прямі інвестиції у 2018 році, млн. дол. США	Прямі інвестиції у 2019 році, млн. дол. США	Прямі інвестиції у 2020 році, млн. дол. США
ПОСТАЧАННЯ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ, ГАЗУ, ПАРИ ТА КОНДИЦІЙОВАНОГО ПОВІТРЯ	D	32,1	633,0	409,1
ВОДОПОСТАЧАННЯ; КАНАЛІЗАЦІЯ, ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ	E	0,2	1,5	4,3
БУДІВНИЦТВО	F	51,1	106,6	6,8
ОПТОВА ТА РОЗДРІБНА ТОРГІВЛЯ; РЕМОНТ АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ І МОТОЦИКЛІВ	G	867,7	832,2	181,1
ТРАНСПОРТ, СКЛАДСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО, ПОШТОВА ТА КУР'ЄРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ	H	61,2	350,9	78,1
ТИМЧАСОВЕ РОЗМІЩУВАННЯ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ХАРЧУВАННЯ	I	28,3	48,7	31,1
ІНФОРМАЦІЯ ТА ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ	J	96,3	68,0	172,0
ФІНАНСОВА ТА СТРАХОВА ДІЯЛЬНІСТЬ	K	761,8	1 144,6	289,1
ОПЕРАЦІЇ З НЕРУХОМИМ МАЙНОМ	L	343,9	369,4	10,4
ПРОФЕСІЙНА, НАУКОВА ТА ТЕХНІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ	M	58,9	465,3	118,5
ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ АДМІНІСТРАТИВНОГО ТА ДОПОМІЖНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	N	15,9	45,4	110,2
ОСВІТА	P	4,6	3,6	1,5
ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ	Q	7,8	36,7	9,8
МИСТЕЦТВО, СПОРТ, РОЗВАГИ ТА ВІДПОЧИНОК	R	3,8	30,2	9,4

Примітка. Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: власна розробка автора на основі даних Державної служби статистики України

ДОДАТОК Б

Прямі інвестиції в Україну за країнами

-	Прямі інвестиції у 2018 році, млн. дол. США	Прямі інвестиції у 2019 році, млн. дол. США	Прямі інвестиції у 2020 році, млн. дол. США
ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ В УКРАЇНУ	4 455,0	5 860,4	868,2
Австралія	0,0	0,1	0,0
Австрія	57,4	117,6	108,2
Азербайджан	3,0	11,4	0,4
Ангілья	0,1	0,6	0,3
Багамські Острови	1,1	0,4	0,6
Беліз	92,1	40,4	7,9
Бельгія	23,7	18,7	17,1
Болгарія	3,7	13,4	22,0
Британські Віргінські Острови	32,6	76,1	114,3
В'єтнам	0,1	1,7	0,1
Вірменія	0,2	0,1	0,1
Гібралтар	6,3	5,4	4,8
Гонконг, Особливий адміністративний район Китаю	1,7	1,2	114,1
Греція	19,8	1,3	8,9
Грузія	0,4	2,4	0,7
Данія	67,5	84,9	19,0
Естонія	110,0	81,3	34,3
Ізраїль	6,0	4,2	3,3
Індія	3,6	18,5	7,2
Іран (Ісламська Республіка)	0,1	0,0	0,0
Ірландія	7,4	2,0	2,9
Іспанія	8,0	22,0	6,0
Італія	10,3	6,7	2,0
Йорданія	1,7	2,1	2,3
Казахстан	4,2	13,9	4,4
Канада	4,8	10,1	10,5
Китай	0,4	19,8	9,6
Кіпр	913,2	2 506,1	1 341,5
Латвія	38,3	25,9	6,8
Литва	41,0	20,8	1,5
Ліван	4,3	5,5	2,1
Ліхтенштейн	8,2	4,0	8,3
Люксембург	21,0	179,7	56,9
Мальта	6,4	2,4	11,0
Маршаллові Острови	1,7	10,4	15,5
Монако	16,7	13,3	0,2
Нідерланди	923,0	725,9	501,3
Німеччина	341,3	90,1	400,7

Продовження таблиці

Норвегія	0,2	1,5	6,2
Об'єднані Арабські Емірати	9,4	5,7	5,6
Острів Мен	2,0	1,9	2,9
Панама	6,8	22,6	43,3
Польща	142,7	210,3	97,1
Португалія	1,6	0,6	0,4
Республіка Корея	22,2	60,1	9,8
Республіка Молдова	0,9	1,6	0,5
Російська Федерація	453,0	290,0	38,6
Румунія	8,5	2,5	2,4
Саудівська Аравія	0,4	5,6	19,3
Сейшельські Острови	2,8	0,6	1,7
Сент-Вінсент і Гренадіни	0,9	12,0	9,0
Сент-Кітс і Невіс	0,1	0,2	0,4
Сербія	2,6	1,3	3,0
Сингапур	48,1	41,2	24,5
Сирійська Арабська Республіка	4,0	0,7	0,0
Словаччина	28,1	46,0	15,1
Словенія	4,1	10,2	1,2
Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії	47,2	178,7	182,0
США	127,0	109,0	6,9
Туреччина	51,3	70,5	109,1
Угорщина	97,0	190,6	80,5
Фінляндія	4,3	0,3	10,0
Франція	119,6	161,4	94,9
Хорватія	0,1	2,4	2,5
Чехія	11,6	4,7	28,6
Швейцарія	771,6	282,5	269,9
Швеція	97,6	104,3	134,8
Японія	71,6	0,3	33,8
<i>Країни ЄС</i>	<i>3 046,1</i>	<i>4 710,0</i>	<i>1 510,9</i>

Джерело: Державна служба статистики України